

TOSI-TV LEIKKAAJAN NÄKÖ- KULMASTA

Tuuli Karjalainen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2014
Elokuvan ja television ko.
Leikkaus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Leikkauksen suuntautumisvaihtoehto

KARJALAINEN, TUULI:
Tosi-tv leikkaajan näkökulmasta

Opinnäytetyö 46 sivua, joista liitteitä 1 sivua
Huhtikuu 2014

Kyseiseen aiheeseen päädyttiin siten, että kirjoittaja suoritti opiskeluihinsa kuuluneet työharjoittelut erilaisten tositelevisio-ohjelmien jälkituotantopuolella. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin kilpailupohjaisia tositelevisio-ohjelmia, joiden alkuperämaa ei ole Suomi. Tutkimus keskittyi erityisesti muualta tuotujen ohjelmaformaattien tuotantoraamattuun. Tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako tuotantoraamattu leikkaajan ilmaisulliseen ja dramaturgiseen vapauteen.

Tutkimusta varten haastateltiin kahta leikkaajaa, jotka ovat molemmat leikanneet suosittuja kilpailupohjaisia tositelevisio-ohjelmia Suomessa. Leikkaajien nimet jätettiin tutkimuksessa salaiseksi. Koska tutkimuksessa käytiin läpi myös tositelevision historiaa ja genreä ja sen kehitystä, yhtenä tutkimusmenetelmänä käytettiin erilaisten tositelevisio-ohjelmien seuraamista ja analysointia. Haastatteluiden ja tosi-tv -ohjelmien analysoinnin lisäksi hyödynnettiin paljon lähdekirjallisuutta, jota käytettiin tukemaan opinnäytetyötä ja sen väittämiä. Tutkimusongelmaksi muodostui lähdekirjallisuuden puute, sillä tositelevision leikkauksesta ei löytynyt lainkaan kirjallista aineistoa. Myös tuotantoraamatun suhteen oli saatavilla niukasti tietoa ja tämä hankaloitti tutkimukseen syventymistä.

Lopputuloksena voitaisiin todeta, että tositelevisio on yllättävän laaja ja pitkälle ulottuva genre, joka on vallannut suuren osan tämän päivän television ohjelmatarjonnasta. Mitä tutkimuksen pääasialliseen kysymykseen tulee, tuotantoraamattu voi rajoittaa leikkaajan työtä siinä määrin, että leikkaajalla on pysyttävä mahdollisimman paljon alkupe-
räisen formaatin tyyliä, ellei ohjaaja tai tuottaja ohjeista leikkaajaa toimimaan toisin.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Film and Television
Option of Film Editing

KARJALAINEN, TUULI:
Reality TV from the Editor's Point of View

Bachelor's thesis 46 pages, appendices 1 page
April 2014

The subject of the thesis was selected because the writer has experience from the post-production stage of various reality TV productions through her practical training. This thesis studies competitive reality TV shows which are not originally from Finland. The focus of the study was especially on the format bible of the television formats that are brought here from somewhere else. The purpose of the study was to find out if the format bible has any affect on the editor's dramaturgic freedom.

Two editors, who have both edited popular competitive reality shows in Finland, were interviewed for the thesis. The identities of the editors are confidential and therefore not mentioned in the study.

As the study also covers the history, genre and its development, one of the methods used in the study was to watch and analyze various reality shows. Along with the interviews and analyzing reality shows there was also plenty of written source material, which was used to support the thesis and its claims. The problem with the study was that there was no written source material of the editing of reality TV. There was also a very small amount of information found about the format bible and this made the focus of the study more challenging.

One could suggest as the end result that reality TV is a surprisingly wide and far reaching genre, which has taken over a large portion of today's television offerings. As for the main question of the thesis, the format bible can affect on the editor's dramaturgic freedom, but it is more important for the editor to listen and take into consideration what the producer and the director ask of him/her.

Key words: reality TV, editor, the format bible

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TOSI-TV	6
2.1	Historiaa.....	7
2.2	Genren alalajit.....	10
2.2.1	Piilokamera	12
2.2.2	Talk show	13
2.2.3	Docusoap.....	14
2.2.4	Lifestyle.....	15
2.2.5	Kilpailu.....	17
2.3	Tosi-tv ja julkkikset	22
2.4	Tosi-tv tänään ja huomenna.....	23
3	TOSI-TV:N LEIKKAUS	28
3.1	Leikkaajan työnkuva tosi-tv:ssä.....	28
3.2	Käsikirjoitettua vai ei.....	31
3.3	Tuotantoraamattu	33
3.3.1	Tuotantoraamattu leikkauksessa	34
3.3.2	Tuotantoraamatun noudattaminen.....	37
4	POHDINTA.....	41
	LÄHTEET.....	44
	LIITTEET	46
	Liite 1. Haastattelukysymykset	46

1 JOHDANTO

Vanhoja koulutöitä selaillessani löysin seuraavan otteen omasta leikkaajan portfolioistani (2012, 11.) ”Kun aloitin opiskelut Tampereen ammattikorkeakoulussa, olin kahden vaiheilla kuvauksen ja leikkauksen välillä. Minulla ei ollut aavistustakaan siitä, kumpaan halusin suuntautua. Tämä muuttui, kun Benjamin Mercer kävi pitämässä meille leikkaajan työnkuvaluennon vuoden 2010 loppupuolella. Sen jälkeen minulle oli kristallinkirkasta, että leikkaus oli juuri se taiteenala johon halusin syventyä. Ymmärsin, että ennen luentoa minulla ei ollut minkäänlaista käsitystä leikkaajan työnkuvasta tai työtehtävistä, saati sitten vastuusta joka lepää leikkaajan hartioilla jälkituotannon puolella. Silti leikkaus veti minua puoleensa. Kuvaus ei tuntunut enää tarpeeksi tyydyttävältä, siinä ei voi nähdä kuinka palapelin eri osista kootaan lopullinen tuote. Juuri näitä kiehtovia palapelejä minäkin haluan ratkoa.”

Valitsin suuntautumisekseni leikkauksen ja suoritin opiskelujen ohessa molemmat työharjoitteluni leikkausassistenttina erilaisten tositelevisio-ohjelmien parissa. Harjoitteluiden jälkeen tuntui selkeältä, että haluan tutkia lopputyössäni leikkaajan työnkuvaa tositelevisiossa. Tosi-tv tuntui tärkeältä aiheelta myös siksi, että koulussamme televisiota koskeva opetus on painottunut raskaasti draamaan, vaikka tositelevisio on selkeästi näyttänyt valtaavan kanavien tarjontaa vuosi vuodelta enemmän. Tämä johtaa väistämättä siihen, että suurin osa tv-alan työpaikoista voi, ja luultavasti tuleekin olemaan tositelevision puolella.

Työni tavoitteena on tarkastella tosi-tv:tä erityisesti leikkaajan näkökulmasta. Koska tosi-tv on genrenä hyvin laaja, käyn ensin läpi sen historiaa, jonka jälkeen määrittelen sen alalajeja, jotta voisin sijoittaa tutkimukseni keskiössä olevan kilpailupohjaisen tosi-tv:n oikeaan kontekstiin. Valitsin kilpailupohjaisen tosi-tv:n lähempään tarkasteluun, koska minulla on siitä eniten kokemusta. Opinnäytetyöhöni haastattelin myös kahta leikkaajaa, jotka ovat leikanneet tähän alagenreen kuuluvia tosi-tv -sarjoja. Esimerkkien avulla sivuan tuotantoraamatun merkitystä leikkaajan työhön ja työnkulkuun.

2 TOSI-TV

”Tosi-tv:n” ymmärtäminen käsitteenä on helpompaa, jos tietää tosi-tv:n lähtökohdat ja sen pitkähkön kehityskaaren, jonka se on läpikäynyt. Nykyään tosi-tv:tä tehdään kaikes-ta ja kaikille. Ruudun läpi voi seurata palomiesten, poliisien, kuntovalmentajien, kam-paajien, kokkien ja muidenkin ammattiryhmien päivittäisiä haasteita ja tekemisiä. Enää ei tarvitse pohtia mitä esimerkiksi koirantrimmaajan työ on, riittää kun avaa television. Ammattiryhmien lisäksi katsojat saavat seurata tosi-tv:n muodossa sekä julkisuuden henkilöiden, että tavallisten ihmisten eli ”tavisten” elämää.

”Tosi-tv on laajan määritelmän mukaan käsikirjoittamaton ohjelma, joissa näytetään näyttelijöiden sijaan tavallisia ihmisiä draamallisissa 'oikean elämän' tilanteissa” (Nik-kinen & Vacklin 2012, 305). Suurin osa suomalaisista katsojista katselee päivittäin mahdollisesti tietämättään tosi-tv:tä. Monet mieltävät sen edelleen osaksi jonkinlaista dokumenttia, mikä on harhaluulo. Tosi-tv kyllä yhdistelee oikeaa elämää ja viihteelli-syyttä, mutta minkä takia siitä on tullut niin suosittu?

Kirjassaan *Reality TV: the work of being watched* (2004) Mark Andrejevic kirjoittaa tirkistelyn halusta ja siitä, kuinka se kontrolloi katsojaa, tai tässä tapauksessa tirkisteli-jää. Ihmiset ovat olleet kautta aikojen kiinnostuneita toistensa asioista. Muiden ihmisten yksityinen elämä tuntuu olevan hyvinkin mielenkiintoista ja jännittävää. Televisio tarjo-aa siis mahdollisuuden seurata ihmisten yksityisiä hetkiä tosi-tv:n muodossa. Sitä saa jokaiselta kanavalta, mihin aikaan tahansa. Katsoja saa kokea oikeita tunteita, tapahtu-mia ja konflikteja. Kotisohvalta voi luvallisesti arvostella, kritisoida ja jopa vihata tele-visiossa nähtäviä ihmisiä ja heidän tekemisiään. Tosi-tv:ssä tavallisten ihmisten elämäs-tä tehdään saippuaopperaa.

Aitous onkin tosi-tv:n menestyksen isoin valttikortti. Samaistuminen ja tunteiden herät-täminen katsojassa on helpompaa, koska kaikki on aitoa. Tämä tekee tosi-tv:stä myös äärimmäisen koukuttavan genren. Michael Essany on siteerannut kirjassaan *Reality Check* (2008, 4) Albert Einsteinia: ”Todellisuus on vain illuusio, joskin hyvin pysyvä sellainen”.

”Mitä ilmeisimmin *real life programming* tähtää samaan kuin uutisetkin: tarjoamaan katsojalle todellisuuselämyksiä, pitämään hänet ajan tasalla ennakoimattoman todelli-

suuden suhteen sekä osoittamaan, että se on jollain tavoin kontrollissa ja katsoja niin muodoin turvassa”, toteaa Hietala (1996, 56).

2.1 Historiaa

Vaikka tosi-tv on kasvanut ja kehittynyt nopeasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, sen alkukehitys oli jokseenkin hidasta, eikä tosi-tv:tä pitkään aikaan luokiteltu omaksi genrekseen. Tässä kappaleessa käydään läpi tosi-tv:n historiaa aina radiosta 2000-luvun televisioon saakka.

Kaikki eivät miellä radiosta televisioon siirtyneitä 1940- ja 1950-luvun piilokameraohjelmia tai katsojien itse kuvaamia videoita esittäviä televisio-ohjelmia tosi-tv:ksi, mutta niissä on selvästi nähtävissä sille tuttuja tunnusmerkkejä, joten ne on otettava huomioon tosi-tv:n historiasta puhuttaessa. Näissä ohjelmissa voi nähdä tavallisia ihmisiä tähdittämässä viihteellistä sarjaa, jossa he pääsevät hetkeksi omina itsenään julkisuuden valokeilaan. (Nikkinen & Vacklin 2012, 306.)

Richard M. Huffin mukaan tosi-tv:n ensimmäinen askel tapahtui vuonna 1948, kun NBC lanseerasi ohjelman nimeltä *I'd Like to See*. Katsojia pyydettiin kirjoittamaan kanavalle mitä he haluaisivat nähdä televisiossa tai mihin he haluaisivat matkustaa. Tämän jälkeen tuottajat esittelivät pyynnöt joko demonstraatioilla, kuvamateriaalilla, tai yhdistelivät kahta edellä mainittua tapaa. Tämä tapahtui vuosia ennen kuin ulkomaanmatkat yleistyivät, joten katsojien mielestä oli hienoa nähdä kuvattua materiaalia esimerkiksi entisistä presidenteistä tai Yhdistyneiden kansakuntien päämajasta. Myöhemmin tuottajat lisäsivät ohjelmaan mukaan Kuda Buxin, miehen jolla oli ”röntgenkatse”. Katsojat ehdottivat erilaisia temppuja, joita hänen täytyi suorittaa side silmillään. (Huff 2006, 15.) Tämä oli kenties historian ensimmäinen tosi-tv -ohjelma, johon katsojilla oli mahdollista vaikuttaa. Epäilemättä sen suosio johtui juuri ohjelman interaktiivisuudesta. *I'd Like to See* esitteli uuden televisioformaatin katsojille, joka oli tuohon aikaan harvinaisen.

I'd Like to See toimi inspiraationa ohjelmalle nimeltä *You Asked for It*, joka lanseerattiin vuonna 1950 Dumont-kanavalla nimellä *Art Baker Show*. Kuten *I'd Like to See*, myös *You Asked for It* sai aiheensa ja ideansa katsojilta, jotka ilmoittivat mitä he haluaisivat

ohjelmassa nähdä. Katsojat saivat esimerkiksi kurkistaa Fort Knox -tukikohdan holviin. Kumpaakaan ohjelmista ei tuolloin kutsuttu ”tositelevisioksi”, sillä tätä käsitettä ei vielä tunnettu tv-maailmassa. (Huff 2006, 15.)

Yleisemmässä tiedossa ja muistissa on kuitenkin Allen Funtin luoma amerikkalainen *Piilokamera* (*Candid Camera* 1948), jota on kutsuttu katsojien keskuudessa historian ensimmäiseksi tosi-tv -ohjelmaksi. *Piilokamera* siirtyi 1940-luvulla radiosta televisioon ja valloitti katsojat (Internet Movie Database, www-sivut 24.7.2002). Suomenkin televisiossa pyörinyt *Piilokamera* huijasi pahaa-aavistamattomia uhreja heidän suorittaessaan normaaleja arkipäivän asioitaan. Tilanteet vietiin riittävän pitkälle, jonka jälkeen katsojan odotukset lunastettiin ja uhrille ilmoitettiin hänen olevan piilokameraohjelmassa. Alkuperäinen *Candid Camera* pyöri Amerikan televisiossa vuodesta 1948 vuoteen 1950, mutta sarja on saanut sen jälkeen monta kertaa jatkoa. Vuonna 1998 sarjaa juonsi Allen Funtin poika, Peter Funt. (IMDb, www-sivut 24.7.2002.)

Toinen pitkäaikainen television katselijoiden suosikki *America's Funniest Home Videos* pyörähti käyntiin Yhdysvalloissa vuonna 1989 ja on nähtävissä televisiossa vielä tänäkin päivänä. Suomessa *America's Funniest Home Videos* -formaattiin perustuvaa ohjelmaa *Hauskat kotivideot* (2005 -) esittää Nelonen. (IMDb, www-sivut 5.2.2014.) Edellä mainitut sarjat ovat mitä luultavimmin vaikuttaneet Amerikan ja Suomen Music Televisionilla nähtyihin, varsinkin nuorten suosiossa oleviin ohjelmiin, kuten *Punk'd* (2003 – 2012), *Jackass* (2000 – 2002), *Viva la Bam* (2003 – 2005) ja *The Dudesons* (2006 –), eli Duudsonit (IMDb, www-sivut 21.2.2014).

Näistä ohjelmista eniten perinteistä piilokameraformaattia muistuttava sarja on ehdottomasti *Punk'd*, jossa Hollywood-näyttelijä Ashton Kutcher huijasi tunnettuja amerikkalaisia näyttelijöitä, laulajia ja julkisuuden henkilöitä erilaisissa tilanteissa. Ohjelman tunnusmerkkeihin kuuluivat näyttävät ja mahdollisimman pitkälle viedyt pilat, joissa julkisuuden henkilö joutui tukalaan tai noloon tilanteeseen. Räjähdyksiä ja suuren luokan stunteja käytettiin runsaasti pilojen tukena. Viimeisimmän kauden aikana *Punk'd*ia juonsi poptähti Justin Bieber (IMDb, www-sivut 21.2.2014).

Rullalautailulehdestä alkunsa saanut *Jackass*-sarja keskittyi puolestaan rullalautailuun ja yleisen sekasorron aiheuttamiseen julkisilla paikoilla. Ohjelmaa kritisoitiin vanhemman sukupolven toimesta, sillä sarjassa esiintyvät miehet suorittivat arveluttavia stunt-

temppuja ja päätyivät yleensä satuttamaan itseään. Ohjelmasta poiki useita spin-off -sarjoja, kuten *Viva la Bam*, *Wild Boyz*, *Homewrecker* ja *Dr. Steve-O*. Ensimmäinen *Jackass*-elokuva sai ensi-iltansa vuonna 2002 ja oli suuri menestys (IMDb, www-sivut 21.2.2014). Vuoteen 2014 mennessä *Jackass*-elokuvia on kuvattu yhteensä seitsemän kappaletta, joista viimeisin, *Jackass Presents Bad Grandpa* saapui Suomen elokuvateattereihin loppuvuodesta 2013 (Finnkino, www-sivut 21.2.2014).

Suomessa samankaltaista ohjelmatyyppiä edustavat Duudsonit aloittivat tempujensa kuvaamisen jo ennen *Jackassin* alkamista. Ensimmäinen tuotantokausi käynnistyi Moon TV:llä vuonna 2001 ja samana vuonna se nähtiin myös Nelosella. Ohjelma nousi Suomessa hurjaan suosioon ja Duudsonit äänestettiin vuonna 2003 Suosikki-lehden vuoden mediapersooniksi. Vuodesta 2006 Jarppi Leppälä, Jukka Hilden, Jarno Laasala ja HP Parviainen ovat valloittaneet maailmaa kansainvälisellä sarjallaan *The Dudesons*. Samana vuonna julkaistiin myös *The Dudesons Movie*. Duudsonit ovat esiintyneet muutamia kertoja myös *Viva la Bamissa* ja *Jackassissa*. He saivat oman tv-sarjansa Amerikan Music Television -kanavalle vuonna 2010. (Duudsonit, www-sivut 1.4.2011.)

Nykypäivän tosi-tv:n ensimmäiset vaiheet käynnistyivät 1990-luvun kieppeillä. Silloin tuotantoyhtiöt ymmärsivät sen potentiaalin ja alkoivat kehittää formaatteja eteenpäin nopeammalla tahdilla. (Hautakangas 2007, 389.)

MTV:n *The Real World* sai alkunsa vuonna 1992 ja pyörii ruudussa vielä tänäkin päivänä. Se on yksi pisimpään televisiossa pysyneistä menestyvistä tosi-tv -ohjelmista. *The Real Worldia* voisi kutsua hollantilaisen *Big Brother* -formaatin isäksi, sillä ohjelmaan valitaan joka kausi seitsemästä kahdeksaan osallistujaa, jotka laitetaan asumaan saman katon alle. (IMDb, www-sivut 3.4.2004.) Toisin kuin aikoinaan *Piilokamerassa*, *The Real Worldissa* ja *Big Brotherissa* osallistujat tietävät, että heitä kuvataan.

Ennen *The Real Worldia* Suomessa nähtiin MTV:n esittämiä amerikkalaisia poliisi-tv -sarjoja, kuten *Hälytys 911* (*Rescue 911*, CBS 1989 - 1996) ja *Lain nimessä* (*Cops*, Fox 1989-). Näissä ohjelmissa kameraryhmä seurasi poliisipartioiden arkea ja televisiossa nähtiin todellisia rikoksia ja onnettomuuksia. Dramatiikkaa oli korostettu *voiceoverilla*, eli kertojaäänellä, joka selosti kuvan tukena ruudussa nähtäviä tapahtumia. Katsoja sai todistaa myös uhrien haastatteluja, kun nämä kertoivat kameraryhmälle mitä rikos- tai

onnettomuuspaikalla oli tapahtunut. Suomessa vastaavana ohjelmana nähtiin menestynyt *Poliisi-TV*, joka pyöri Ylellä vuodesta 1989 lähtien. (Hautakangas 2007, 387.)

Myös lifestyle-ohjelmat ovat olleet esillä televisiossa jo 1990-luvun aikoihin. Tällöin Suomessa MTV:n sunnuntaiaamun ohjelmistoon kuului erilaisia remonttiohjelmaa. Mahdollisesti suosituin näistä ohjelmista oli *Joka kodin asuntomarkkinat*. Ohjelmassa itseoppinut rakennusmies Jorma Piisinen esitteli katsojille ja kodin omistajille erilaisia remontointimenetelmiä. *Joka kodin asuntomarkkinat* pyöri televisiossa vuosina 1991 – 2010. Myöhemmin Suomen kanavilla nähtiin sekä kotimaisia, että ulkomaisia lifestyle-ohjelmia, kuten *Inno* (2004 –), *Hurja remontti* (2003 – 2012), *Strömsö* (2002 –), *Madventures* (2002 –) ja *Sillä silmällä* (2003 – 2007) (IMDb, www-sivut 14.2.2014).

2000-luvun alkuvuosina tosi-tv räjäytti potin ja nousi kunnolla kansan tietoisuuteen. Suomessa tämä näkyi *Extreme Duudsonien* ja *Jackassin* lisäksi tositelevisio-kilpailujen muodossa, kuten *Yllytyshullut*, *Suuri seikkailu*, *Saari* ja *Suomen Robinson*. Myös visailuohjelmat saivat lisäpotkua ja nostetta uudesta vuosituhannesta ja Suomen kanavilla nähtiin suosittuja ohjelmia, kuten *Haluatko miljonääriksi*, *Giljotiini* ja *Heikoin lenkki*. (Hautakangas 2007, 399 – 401.)

Tosi-tv on 2000-luvun alusta jatkanut kasvamistaan ja kehittymistään ja tämän tutkimuksen aikaan vuonna 2014 televisiossa on nähtävissä paljon sekä kotimaisia, että ulkomaisia tositelevisio-ohjelmia.

2.2 Genren alalajit

”**Peter Schepelernin** mukaan lajityyppi tarkoittaa elokuvissa vakiintuneiden temaattisten, dramaturgisten, muodollisten ja tyyllillisten aineiden vakiintuneesta joukosta instituutionalisoituneita (= yleisesti julkiseen kulttuuriin ja käytäntöön asettuneita) stereotyyppisiä kokonaisuuksia, joita nimitetään lajityypiksi”, kirjoittaa Juntunen (1997, 56). Eri-laisiin genreihin on yleensä viitattu käsiteltäessä elokuvia. Nykyinen tv-tarjonta on kuitenkin genreytynyt huomattavasti, joten sanaa ”genre” voi tänä päivänä käyttää myös televisio-ohjelmista puhuttaessa.

Sarjatyypistä ja genrestä puhutaan, kun sarja perustuu toistoon ja siinä esiintyy samankaltaisia muotoja ja sisältöjä. Televisiolle tyypillisimpiä genrejä ovat poliisisarjat ja lääkärisarjat, koska niissä voidaan luontevasti kertoa dramaattisia, elämää ja kuolemaa käsitteleviä tarinoita. Genren tunnistamisesta on hyötyä sekä katsojalle, että kirjoittajalle. Katsoja pääsee helpommin mukaan uuteen sarjaan ja kirjoittaja voi hyödyntää genrelle tyypillisiä konflikteja ja seikkailuja. (Nikkinen & Vacklin 2012, 45.)

TV-formaatti on tietynlainen kaava sarjamuotoisen ohjelman tekemiseen. Suurin osa televisiossa nähtävistä ohjelmista perustuu formaatteihin. Televisioformaattista maksetaan sen idean ja toteuttamistavan vuoksi. Kun toteuttamistapa on monistettavissa, puhutaan formaatista. Televisiotuotantoyhtiö tai kanava ostaa formaatin saadakseen ohjelman idean, tuotantotavan, mahdollisesti toteutukseen tarvittavan tuotantokoneen ja -konsultaation käyttöönsä. (Mediatonic, [www-sivut](http://www.sivut) 24.3.2014.)

Tosi-tv on käsitteenä todella laaja ja rönsyilevä. Formaateja tuntuu syntyvän lisää loputtomalla tahdilla, joten tositelevisio-genren päälajit muodostavat väistämättä keskenään yhdistelmiä, joista voi jälleen muodostaa yhdistelmien alalajeja. Ei ole mitenkään mahdotonta, että myös yhdistelmien alalajit sekoittuisivat keskenään. Essany kirjoittaa teoksessaan *Reality Check: The Business and Art of Producing Reality TV* (2008), että tositelevisioon kuuluu 12 eri tyyppiä; dokumentaarinen, kilpailupohjainen, julkisuuden henkilöt, henkilökohtainen kehitys ja muodonmuutos, remontti ja sisustus, ammattilaisuus, pakotettu ympäristö, romanssi, tavoitteellisuus, pelko, urheilu ja peiterooli.

Tosi-tv voi perustua epätavalliseen, suljettuun asuinympäristöön (*Big Brother*), julkkisiin ja julkisuuteen (*Tanssii tähtien kanssa*) tai ammattilaisuuteen (*American Chopper*). Se voi olla myös kykykisa, cup-muotoinen putoamiskilpailu (*American Idol*), seurustelukilpailu (*Unelmien poikamiestyttö*), työnhakukisa (*Diili*) tai urheilukilpailu (*The Contender*). Tosi-tv voi liittyä deittailuun, matkailuun, kodin muodonmuutokseen tai kuten *Sillä Silmällä*, muutokseen ja itsensä kehittämiseen. (Nikkinen & Vacklin 2012, 306.)

Koska tutkimuksessa käsitellään erilaisia tositelevisio-ohjelmia, on tärkeää selventää ja selkeyttää genren päälajeja, alalajeja ja niiden mahdollisia sekoituksia. Tositelevision alalajeja on aikaisemmin määritelty monella eri tavalla ja monen eri tutkijan toimesta, joten yhtä pysyvää tai vakiintunutta luokittelumallia ei ole tähän mennessä syntynyt. Seuraavaksi esittelen oman näkemykseni tositelevisio-genren jakautumisesta. Mielestä-

ni tosi-tv käsittää vähintään viisi ”pääalaji”, jotka taas jakautuvat useammaksi alalajiksi. Laadin mielikuvan pohjalta taulukon, joka on nähtävissä alempana. Taulukkoa käydään läpi tyylilaji kerrallaan aloittaen vasemmalta.

TOSI-TV				
<u>PIILOKAMERA</u>	<u>TALK SHOW</u>	<u>DOCUSOAP</u>	<u>LIFESTYLE</u>	<u>KILPAILU</u>
JULKKIKSET	ASIA- OHJELMAT	TAVIKSET	ULKONÄKÖ	DEITTAILU
TAVIKSET	LATE NIGHT	JULKKIKSET	PERHE	KYKY & AMATÖÖRI
		AMMATTILAISET	KOTI	AMMATTI- LAISUUS
			MATKAILU	MUSIIKKI
			RUOKA	VISAILU
			HYVINVOINTI	SURVIVAL
			REMONTIT	
			SISUSTUS	

Kuva 1: Taulukko tositelevision pää- ja alalajeista

2.2.1 Piilokamera

Piilokamera on ensimmäinen taulukossa lueteltu ”pääalaji”, jonka alalajeiksi olen määritellyt ”tavikset” ja julkkikset. Kuten tutkimuksessa on aiemmin mainittu, piilokameraohjelmat olivat kenties ensimmäisiä tositelevisio-ohjelmia, jotka ovat selvästi sisällytettyissä tositelevisio-genreen. Piilokameraohjelmia on tehty monenlaisia, mutta idea on yleensä sama; ihmisiä ja heidän reaktioitaan kuvataan heidän tietämättään. Pahaa-aavistamattomat uhrin joutuvat tilanteeseen, joka on usein epätavallinen tai muuten vain kiusallinen. Uhreina voi olla ”taviksia”, kuten *Piilokamerassa* tai julkkiksia, kuten Ashton Kutcherin juontamassa *Punk'dissa*.

Piilokameraohjelmat ovat ottaneet harppauksen myös ammattimaailmaan, mutta nämäkin ohjelmat ovat luokiteltavissa ”tavikset” -otsikon alle, sillä niissä esiintyvät ihmiset

ovat tavallisia kansalaisia. Suomessakin esitetty *Pomo piilossa* on sarja, jossa menestyvän yrityksen johtaja soluttautuu firmansa alemmille tasoille, kuten pakkaukseen tai jakeluun. Johtaja, eli pomo saa muodonmuutoksen, jonka jälkeen hänet esitellään työntekijöille uutena palkallisena. Ohjelman tavoitteena on selvittää työpaikan mahdollisia ongelmia ja työolosuhteita tavallisen työntekijän näkökulmasta. (JIMTV, www-sivut 23.3.2014.)

Myös hypnotisointi on yksi piilokameraohjelman tyyppi. Ohjelmassa esiintyvät ”tavikset” tai julkkikset hypnotisoidaan ja laitetaan tekemään erilaisia asioita, esimerkiksi kohtaamaan pahimpia pelkojaan. Tapahtumat taltioidaan ja lopulta esitetään hypnoosis- sa olevalle henkilölle, kun tämä on herätetty. Pelkoa on käytetty hyväksi muissakin piilokameraohjelmissa, kuten *Scare Tactics* (suom. *Pelkokamera*), jonka tarkoituksena oli säilyttää uhrinsa esimerkiksi tekooverellä tai maskeerauksilla. Ohjelma imitoi usein koh- tauksia kauhuelokuvista. (IMDb, www-sivut 25.3.2014.)

Perinteisten piilokameraohjelmien lisäksi luen näihin ohjelmiin myös *Jackassin* ja *Extreme Duudzoneiden* kaltaiset kepposteluohjelmat, sillä molemmissa ohjelmissa harras- tettiin runsaasti toisten kustannuksella pilailua, sekä piilokameratapahtumia muistutta- via jekkuja. Music Televisionilla pyörivä *Ridiculousness* yhdistää julkkikset ja tavikset erikoisella tavalla. Ohjelmaa juontava Rob Dyrdek näyttää internetin hauskoja video- pätkiä jaksoittain vaihtuvalle julkkisvierailleen. Vieraan lisäksi ohjelmassa on kaksi vakiokommentaattoria, Sterling “Steelo” Brim ja Chanel West Coast. (MTV, www- sivut 28.2.2014.)

2.2.2 Talk show

Monen katsojan ja tutkijan mielestä talk showt eivät kuulu tositelevisio-genreen, mutta mielestäni niillä on tiettyjä tositelevisioon kuuluvia piirteitä, jotka täytyy ottaa huomi- oon jaottelua tehtäessä. Vaikka talk shown vieraana olisikin julkisuuden henkilö, ohjel- mat keskittyvät usein tosiasioihin ja niiden käsittelyyn.

Jatkuvasti kasvava talk show -ohjelmien suosio liittyy tavallaan autenttisuuden tarpee- seen. Amerikkalaisessa televisiossa talk showt, joita on nähty 1950-luvulta alkaen, ovat korvanneet aikaisemmat monitaitoisten laulajien ja näyttelijöiden (Danny Kaye, Andy

Williams) ympärille rakennetut *viihdeshowt*, jotka olivat suosiossa vielä 1960- ja 1970-luvuilla. Jotkut amerikkalaiset talk showt tosin vielä jatkavat osittain samaa perinnettä (Jay Leno, Conan O'Brien) siinä suhteessa, että ohjelmissa nähdään myös musiikkiesityksiä ja välistä sketsejäkin, mutta aivan selvästi näiden ohjelmien painopiste on kuitenkin tähtivieraissa ja heidän kanssaan käytävissä keskusteluissa. Jotkut talk showt keskittyvät puolestaan nimensä mukaisesti pelkästään keskusteluihin. (Hietala 1996, 52.)

Julkisuuden henkilöt, tai joissain tapauksissa ”tavikset” tulevat ohjelmaan omana itsenään puhumaan elämästään ja heille tärkeistä ja oikeista asioista. Näissä ohjelmissa, kuten *The Oprah Winfrey Show* ja *The Tyra Banks Show* valotetaan kulissien takana tapahtuvia asioita ja katsoja pääsee todistamaan joko julkkisten tai ”tavisten” arkojakin hetkiä. Jokaisella jaksolla on yleensä aihe tai teema, jota tarkastellaan eri näkökulmista. Edellä mainitut tunnettujen naisten vetämät ohjelmat kuuluvat juuri asiaohjelmiin. Suomalaisia keskusteluohjelmia, joita voi yhdistää tositelevisioon, ovat muun muassa *Ajankohtainen kakkonen*, *Punainen lanka*, *Bettina S.*, *Arto Nyberg* ja *Hjalliksen kanssa*.

Late night -ohjelmissa on tositelevisioon viittaavia piirteitä huomattavasti vähemmän kuin keskustelu- tai asiaohjelmissa, mutta niissäkin julkisuuden henkilöt kertovat omasta elämästään, yleensä uran ja sen edistämisen puitteissa. Late night -ohjelmat ovat myös enemmän viihde-, kuin asiapitoisia. Niille on tyypillistä esittää sketsejä, musiikki-numeroita ja stand-up komiikkaa. Suomessakin nähtyjä tunnettuja late night -ohjelmia ovat *The Late Night with Conan O'Brien*, *The Late Night with David Letterman* ja *Jimmy Kimmel Live!*. Suomalaisista ohjelmista Nelosella nähty *Maria!* muistutti eniten edellä mainittuja amerikkalaisia ohjelmia (Nelonen, [www-sivut](#) 24.3.2014).

2.2.3 Docusoap

Docusoapit ovat karpänen katossa -tyylisiä seurantaohjelmia, jotka yhdistävät todellisuutta tarkkailevan dokumentaarisen tyylin saippuaopperamaiseen henkilövetoiseen, useita juonia käyttävään tarinankerrontaan. Useimmiten docusoap on rajattu johonkin tiettyyn organisaatioon tai paikkaan, kuten yksi varhaisimmista docusoapeista, Heathrowin lentoaseman työntekijöiden arkea esittelevä *Lentokenttä*, tai suomalainen, Turkin Alanyassa ja myöhemmin Bulgarian Sunny Beachillä kuvattu *Matkaoppaat*. (Nikkinen & Vacklin 2012, 306.)

Docusoap on yksi menestyneimmistä tosi-tv:n päälajeista, vaikka sen sisältöarvoa on kritisoitu laajalti. Nimensä mukaisesti tämä laji yhdistää perinteisen dokumentin ja saippuasarjan. Docusoapiin kuuluvat ohjelmat ovat yleensä kepeää viihdettä, joihin on helppo päästä sisälle. Suosittuja suomalaisia ”taviksiin” perustuvia docusoap-ohjelmia ovat *Matkaoppaat*, *Tuuri* ja *Iholla*. Ohjelmissa seurataan ”tavisten” jokapäiväistä elämää erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Julkkikset lähtivät tositelevisio-genreen mukaan kunnolla sen jälkeen, kun huumeongelmainen Ozzy Osbourne esiintyi omasta elämästään kertovassa tosi-tv -showssa. Yli kaksi vuosikymmentä metallimusiikkia tehneestä Osbournesta tuli valtava televisiotähti, kun hän ja hänen vaimonsa Sharon ja lapsensa Jack ja Kelly päästivät kamerat kotiinsa. (Huff 2006, 47 – 48.) *The Osbournes* (2002 – 2005) saavutti valtavan suosion ja avasi tien muille samankaltaisille amerikkalaisille julkkis-docusoapeille, kuten *Newlyweds: Nick & Jessica* (2003 – 2005), *The Anna Nicole Show* (2002 – 2004) ja *The Simple Life* (2003 – 2007). (IMDb, www-sivut 24.2.2014.) Näiden ohjelmien jälkeen myös monet muut julkkikset ovat avanneet ovensa maailmalle ja esiintyneet kameroiden edessä niin hyvinä, kuin huonoinakin hetkinä.

Kotimaassamme vastaavana ohjelmana nähtiin *The McCoys Show* (2003), jossa seurattiin Hanoi Rocksin entisen kitaristin Andy McCoyn ja hänen vaimonsa Angela McCoyn elämää ja arkea Suomessa. Myöhemmin kansa on saanut seurata entisen Hunks-ryhmän tanssijan Esko Eerikäisen ja ”kohujulkkis” Martina Aitolehden elämää ohjelmissa kuten *Martina & Esko: Vauvakuumetta* ja *Martina & Esko: Isku Kolumbiaan*. (IMDb, www-sivut 24.2.2014.)

Ammattiin perustuvia docusoapeja on nähty tosi-tv:n historiassa jo vuodesta 1989 *Lain nimessä* -poliisisarjan myötä. Nykyään ammatti-docusoapit ovat yleistyneet ja Suomen televisiossa pyörii sarjoja kuten *Poliisit*, *Pelastajat* ja *HelsINK*. Ulkomaisia ammattiin perustuvia docusoapeja ovat *American Chopper*, *LA Ink*, *Miami Ink*, *Hengenvaarallinen saalis* ja *Rekkakuskit jäällä*.

2.2.4 Lifestyle

Lifestyle on kenties tosi-tv:n runsain päälaji. Se sisältää eniten alalajeja ja hallitsee tosi-televisio-genreä vahvasti. Lifestyle-ohjelmat perustuvat yleensä uudistumiseen tai muutokseen. Kotimaisia ulkonäköön liittyviä ohjelmia ovat *Jutta ja puolen vuoden superdi-eetit* ja *Leenan tyylitiimi*. Ulkomaisia ulkonäkö- ja stailausohjelmia, kuten *Trinny & Susannah*, *Sillä silmällä*, *10 Years Younger*, *Extreme Makeover*, *Olet mitä syöt* ja *How Do I Look?* on nähty Suomessa huomattavasti enemmän. Yleistä hyvinvointia käsitteleviä ohjelmia ovat muun muassa *Lääkärit* ja *Olet mitä syöt*. *Lääkärit* on hyvä esimerkki tyyllilajien sekoittumisesta, sillä se on mielestäni luokiteltavissa sekä lifestyle-ohjelmiin, että talk show -ohjelmiin. Hyvinvointiin ja ulkonäköön liittyvät lifestyle-ohjelmat on taulukossa lueteltu omiksi, erillisiksi alalajeikseen, mutta niitä voitaisiin ajatella myös yhtenä kokonaisuutena, sillä ne käsittelevät usein samankaltaisia aiheita.

Perheeseen pureutuviissa ohjelmissa taas parannetaan koko perheen ja suvun yhteiseloja ja ratkotaan vaikeitakin ongelmia. Perhettä käsitteleviä ohjelmia ovat *Supernanny*, *Koirakuiskaaja*, *Isännän ja koiran käytöskoulu*, *Vanessa ja pikkuväki* ja *The World's Strictest Parents*. Kuten *Lääkärit*, myös *Dr. Phil* on ohjelma, jota voitaisiin käyttää esimerkkinä tyyllilajien sekoittumisesta. Sarja yhdistää talk shown ja lifestyle-ohjelman käsittelemällä ihmisten erilaisia ongelmia sekä inserttien muodossa, että studioyleisön edessä.

Koti-ohjelmilla tarkoitan sarjoja, joissa ”kotoillaan”, eli askarrellaan, tehdään ruokaa, sisustetaan, tehdään pientä remonttia, kudotaan, neulotaan ja jaetaan kotiin liittyviä niksejä. Kotoilu-ohjelmat painottavat hyvää oloa ja rentoutumista kotona. Tällaisia sarjoja ovat esimerkiksi *Strömsö*, *Olgan kotona* ja Anu Harkin juontama *Koto*. Koti-ohjelmiin kuuluvat myös sarjat, joissa esitellään viimeisen päälle suunniteltuja ja sisustettuja koteja. Tällaisia ohjelmia ovat *Suomen kaunein koti* ja *Upeat ekokodit*. Myös suomalainen sisustusohjelma *T.i.l.a.* esitteli jokaisessa jaksossaan persoonallisten kotien valmiita sisustuksia.

Matkailu-ohjelmat ovat perinteisiä ja katsojille tuttuja lifestyle-ohjelmia. *Folken matkassa*, *Madventures*, *Venäjän halki 30 päivässä* ja *Matkapassi* ovat vieneet suomalaista katsojaa ympäri maailman. Matkailuohjelmien tarkoituksena on yleensä tutustua vieraseen kulttuuriin ja esitellä se katsojalle mahdollisimman monipuolisilla tavoilla. Ruoka on tästä hyvä esimerkki, sillä monet matkailuohjelmat, kuten *Anthony Bourdainin maailmalla* keskittyvät pääasiallisesti vieraisiin ruokakulttuureihin ja -tapoihin. Pelkästään ruokaan keskittyviä ohjelmia on laidasta laitaan; esimerkiksi Suomessa Fox-kanavan

24Kitchenillä pyörii kymmenen erilaista ruokaohjelmaa (24Kitchen, www-sivut 28.2.2014).

Näiden ohjelmien lisäksi monilla julkkiskokeilla on oma ohjelmansa, joissa he esittelevät katsojille omia reseptejään ja versioitaan tunnetuista ruoista. Suomessa tuttuja ohjelmia ovat *Tomin keittiö*, *Sikke – ruokaa rakkaudella*, *Leila leipoo*, *Kokki lomalla*, *Gordon Ramsay – pannu kuumana*, *Nigellan uudet herkut*, *Jamie Oliverin 15 minuutin ateriat*, *Jamie Oliverin 30 minuutin ateriat*, *Jamie Oliverin säästöateriat* ja *Jamie Oliverin helpot herkut* (Telkku.com, www-sivut 28.2.2014).

Remontti- ja sisustusohjelmat ovat nekin katsojalle läpikotaisin tuttuja pitkän historian takia, siitä huolimatta niille on edelleen kysyntää. Aikaisemmin tutkimuksessa on mainittu ohjelmia, kuten *Joka kodin asuntomarkkinat*, *T.i.l.a.* ja *Inno*. Remontti- ja sisustusohjelmiin sisällytän myös piha- ja puutarhaohjelmat, kuten *Eden* ja *Huvila & Huussi*.

2.2.5 Kilpailu

Tutkimuksen aihetta on rajattu siten, että formaattiraamatullista tositelevisiota lähestytään kilpailupohjaisen tosi-tv:n suunnalta. Suomessa nähtyjä formaattiraamatullisia, kilpailupohjaisia tositelevisio-ohjelmia ovat muun muassa *Hell's Kitchen*, *MasterChef*, *Diili*, *Huippumalli haussa* ja *Selviytyjät*. Kilpailupohjaisella tositelevisiolla tarkoitetaan perinteisesti sarjaa, jossa osanottajat kilpailevat toisiaan vastaan tavoitellessaan ohjelman pääpalkintoa. Kilpailupohjaiset tositelevisio-ohjelmat voivat olla puhtaasti joukkuekilpailuja (*Fort Boyard - Linnake*), joukkuekilpailuja jotka lopulta etenevät yksilösuorituksiin (*Selviytyjät*) tai ainoastaan yksilösuorituksiin perustuvia kilpailuja (*Huippumalli haussa*). Osanottajien motivoimiseksi kilpailun aikana järjestetään useita pienempiä haasteita, joissa palkinnot ovat vaatimattomampia, mutta kisan kannalta usein varsin hyödyllisiä. Esimerkiksi *Selviytyjissä* pääpalkintona on iso rahasumma jonka vain yksi kilpailija voi voittaa, mutta kauden aikana katsoja voi seurata monta pienempää haastetehtävää joissa heimot, eli joukkueet kamppailevat keskenään. Pienemmät palkinnot ovat yleensä ruokaa, retkivarusteita tai koskemattomuus pudotuksessa.

KILPAILU		
<u>DEITTAILU</u> MAAJUSSILLE MORSIAN UNELMIEN POIKAMIES MILJONÄÄRI JUSSI NAPAKYMPPI	<u>SURVIVAL</u> VIIDAKON TÄHTÖSET SELVIITYJÄT SUURIN PUDOTTAJA PELKOKERROIN	<u>AMMATILAISUUS</u> HELL'S KITCHEN TOP CHEF TANSSI JOS OSAAT DIILI
<u>VISAILU</u> GILJOTIINI OTA TAI JÄTÄ JEOPARDY ONNENPYÖRÄ	<u>MUSIIKKI</u> THE VOICE IDOLS X-FACTOR POPSTARS	<u>KYKY & AMATÖÖRI</u> TALENT MASTERCHEF HUIPPUMALLI HAUSSA KOKO SUOMI LEIPOO

Kuva 2: Taulukko kilpailupohjaisen tositelevision alalajeista

Myös kilpailuihin perustuvia tositelevisio-ohjelmia on olemassa laidasta laitaan. Yllä oleva taulukko kuvastaa omaa mielikuvaani kilpailupohjaisista tositelevisio-ohjelmista ja niiden alalajeista. Ne voivat pohjautua kykyihin, ammattilaisuuteen, visailuihin, rakkauden etsintään, musiikkiin tai selviytymiseen perustuvaan *survival*-kategoriaan.

Deittailu

”Paritusleikkien suosion kasvu liittyy todennäköisesti samaan 'todellisuushysteriaan' kuin muukin tosielämänohjelmisto ja toisaalta ilmeisesti edellä mainittuun nostalgiabuumiin”, toteaa Hietala (1996, 56). Suomen televisiossa kenties ensimmäinen kilpailevaan rakkausvisailu-kategoriaan sopiva ohjelma oli Kari Salmelaisen juontama *Napakymppi* (1985 – 2002). Visailussa nähtiin herra tai neiti X, jotka valitsivat sokkona itselleen matkakumppanin kolmesta A, B ja C -kirjaimilla nimetyistä ehdokkaista. Matkan pituus määräytyi herra tai neiti X:n valitseman henkilön mukaan. Tarjolla oli hulppeita ulkomaanmatkoja, Euroopan sisällä tapahtuvaa matkailua, sekä lohdutuspalkinto-

na vaatimatonta kotimaanmatkailua. *Napakymppi* on yksi esimerkki alajien sekoittumisesta, sillä sitä voitaisiin kuvailla *deittailuvisailuksi*.

Rakkautta on etsitty monissa muissakin ohjelmissa, kuten *Maaajussille morsian*, *Rokkarille morsian*, *Unelmien poikamies*, *Sinkkuäidille sulhanen* ja *Miljonääri Jussi*. Vaikka osassa edellämainituista ohjelmista ei ole näkyvillä selkeää kilpailuelementtiä, asetelma on silti samankaltainen. Esimerkiksi *Maaajussille morsian* -ohjelmassa rakkautta etsivän farmarin on valittava useampi nainen tutustumaan maatilaansa. Näiden morsianehdokkaiden joukosta hän tekee lopullisen valintansa. Kyseessä on siis kuitenkin osanottajien karsinta. Morsianehdokkaat pääsevät myös kokemaan maatilán elämää erilaisten tehtävien muodossa, jolloin kilpailuelementti korostuu.

Survival

Paritusleikkien edustaman niin sanotun pehmotelevision vastakohtana voidaan nähdä eräänlaisten ruumisgenrejen ilmestyminen suomalaisiin televisioihin etenkin ohjelmistokaudella 1993-1994. Näillä tarkoitetaan erilaisia survival- ja kuntokilpailuja, joissa testataan osallistujien fyysisiä taitoja ja kestävyyttä. (Hietala 1996, 56.)

Ohjelmat joiden kilpailijat ovat eri-ikäisiä, eivätkä kilpaile ammattinsa, yhteisen mielenkiintonsa tai rakkauden kohteensa puolesta, kuuluvat kilpailupohjaisessa tosi-tv:ssä mielestäni *survival-kilpailuihin*, eli selviytymiseen. Tällaisia ohjelmia ovat esimerkiksi *Selviytyjät*, *Amazing Race*, *Big Brother* ja *Viidakon tähtöset*. Näiden ohjelmien tarkoituksena on testata kilpailijoiden selviytymiskykyjä erilaisissa tilanteissa, niin henkisesti kuin fyysisesti. *Big Brother* on edellämainituista ohjelmista mahdollisesti vähiten ruumiillinen kilpailu, mutta se haastaa kilpailijat eritoten viikkotehtävien muodossa sekä henkisesti, että ruumiillisesti. Yhteistä näille ohjelmille on myös pakotettu ympäristö, jonka Essany (2008, 5) luetteli yhdeksi tositelevision tyypiksi.

Ammattilaisuus

Puhtaasti ammattilaisuuteen perustuvat ohjelmat on lueteltu erikseen ammattilaisuuteen perustuvien amatööriohjelmien kanssa, sillä ensimmäiseksi mainittu laji hakee mielestäni parasta *ammattilaista*, eli kilpailijaa jolla on valmista ammattitaitoa, jota on karttunut opiskeluiden tai työssäoppimisen kautta. Kontrastia ohjelmaan saadaan ottamalla mukaan kilpailijoita, jotka ovat työskennelleet alalla pidempään ja kilpailijoita, jotka ovat vasta alalle valmistuneita. Tällaisiin ohjelmiin lukeutuvat *Hell's Kitchen*, *Top Chef*, *Tanssi jos osaat* ja *Diili*.

Kyky & amatööri

Ammattiin perustuvat *amatööririkisat* on jaettu kykykilpailujen kanssa saman otsikon alle, koska ohjelmassa kilpailevat henkilöt eivät ole ammatiltaan kokkeja (*MasterChef*), huippumalleja (*Huippumalli haussa*) tai leipureita (*Koko Suomi leipoo*). Nämä kilpailijat hakevat ohjelmaan useimmiten ilman ammatillista koulutusta ja parhaimmassa tapauksessa kehittyvät kilpailun aikana ammattilaisiksi. Harvalla kisaajalla on aikaisempaa kokemusta esimerkiksi oikeasta ravintolatyöstä tai muotinäytöksen catwalkista. Amatööriotsikon alle voi luetella myös ohjelmia, joissa julkisuuden henkilöt opettelevat esimerkiksi tanssimaan, *Tanssii tähtien kanssa* tai luistelemaan, *Dancing on Ice*.

Kykykisoissa taas haetaan valmiita, yleensä erikoisia kykyjä. *Talent* on yksi tunnetuimmista kykykisoista. Kykyohjelmiin kuuluvat myös *Ennätystehdas*, *Guinness World Records* ja *Ripley's Believe It or Not!*. Olen lokeroinut kolme viimeiseksi mainittua ohjelmaa kilpailujen joukkoon, vaikka niissä ei varsinaisesti kilpailla ketään vastaan, vaan pyritään rikkomaan maailmanlaajuisia tai maakohlaisia ennätyksiä.

Visailu

Kuten monet näistä ohjelmatyypeistä, myös visailu on katsojille tuttu laji vuosikymmenien takaa. *Piilokameran* tavoin visailuohjelmia on kuultu ensin radiossa, josta ne ovat sittemmin siirtyneet televisioon. Suomen radiovisailuista kenties pitkäkestoisin oli *Viihdisten kerho*, joka viihdytti suomalaisia vuosina 1945 – 1995. Ohjelmassa kuuntelijoita pyydettiin lähettämään visaisia kysymyksiä viisaiden miesten ratkaistavaksi, joten myös

tämä ohjelma oli interaktiivinen ja näin ollen kuuntelijoille varsin mielenkiintoinen. (YLE, www-sivut 3.4.2014.)

Visailu on tyyppi, joka on helposti sulautettavissa yhteen useiden tositelevisio-genren eri alalajien kanssa. Tästä esimerkkinä voitaisiin mainita ohjelmat, kuten ”tavisten” rakkausvisailu *Napakymppi*, julkkisten musiikkivisailu *BumtsiBum!* ja toinen julkkisten musiikkivisailu *Tartu Mikkiin*. Julkisuuden henkilöitä nähdään yhä useammin mukana erilaisissa visailu-ohjelmissa. Keväällä 2014 MTV:llä alkanut kotimainen *Tuubi* käyttää hyväkseen suosittuja YouTube-videoita, joita vieraana olevat julkisuuden henkilöt pääsevät muun muassa imitoimaan toisilleen (MTV, www-sivut 18.3.2014).

Musiikki

Musiikkikilpailut ovat katsojille tuttuja niiden pitkän keston takia. Ne olivat kenties ensimmäisiä tositelevisio-ohjelmia, jotka tuottivat julkisuuteen uusia tähtiä. Ilman näitä kilpailuja maailma ei olisi välttämättä koskaan kuullutkaan Adam Lambertista, Kelly Clarksonista, Jennifer Hudsonista tai Leona Lewisistä. Suurin osa musiikkikilpailuista olisi mahdollista luetella myös kyky-otsikon alle, sillä ne painottuvat aina kilpailijan ääneen ja laulukykyyn. Kilpailuissa etsitään joko yksittäistä artistia (*Idols*, *The Voice*) tai useita yksittäisiä laulajia, joista lopulta muodostetaan yhtye (*Popstars*). Yhtyeitä on syntynyt muistakin laulukilpailuista, ja niistä tähän asti suosituin on poikabändi One Direction, joka sai alkunsa *X Factorista* vuonna 2010 (One Direction Music, www-sivut 16.3.2014). Musiikkikilpailut eivät kuitenkaan käsitä enää vain laulu- ja kykykilpailuja, vaan esittelevät myös jo menestyneitä artisteja kisaamassa toisiaan vastaan. Nämä ohjelmat ovat yleensä leikkimielisempiä kuin kykykilpailut, mutta ne ovat silti kilpailuja, joissa yleensä katsojien antamien äänien perusteella joku putoaa kisasta. Näitä ohjelmia ovat esimerkiksi *Kuorosota* ja MTV:llä keväällä 2014 alkanut *Tähdet, tähdet* (MTV, www-sivut 16.3.2014).

Myös kilpailuun perustuvien tositelevisio-ohjelmien välillä on selviä eroja, esimerkiksi *Hell's Kitchen* ja *Viidakon tähtöset* ovat formaatteina todella kaukana toisistaan. Yleisesti ottaen katsojat arvostavat sarjoja, joissa etsitään uusia kykyjä ja ammattilaisia, eli ohjelmia joihin katsoja voisi itsekin kuvitella hakevansa. Kukaan ei tunnusta katsovansa *Viidakon tähtösiä* tai *Big Brotheria*, mutta katsojaluvut kertovat toista. Vuonna 2013

Suomen ensimmäinen *Julkkis Big Brother* rikkoi Sub-tv:n kanavaennätyksen keräten television eteen kick off -päivänä 800 000 katsojaa (Suomela, haastattelu Iltalehti 26.9.2013). Ohjelmat jotka rikkovat katsojaennätyksiä, mutta joita kukaan ei katso, liittyvät yleensä julkisuuden henkilöihin. Seuraavassa kappaleessa pohditaan lyhyesti tosi-tv:tä ja julkkiksia.

2.3 Tosi-tv ja julkkikset

Yhdeksi tosi-tv:n pääalajiksi olisi ollut mahdollista luokitella myös julkisuuden henkilöihin perustuvat ohjelmat, mutta taulukoissa olen jakanut nämä ohjelmat niin sanottujen tavallisten ohjelmien joukkoon. Menettely johtuu siitä, että monet sarjat, eritoten kilpailut, ovat aloittaneet ensimmäiset tuotantokautensa keskittymällä ainoastaan ”taviksiin” ja vasta myöhemmin esitelleet julkkis-versionsa samasta formaatista. Toinen syy tällaiseen menettelyyn on se, että termin ”julkkis” määrittely on vuonna 2014 sangen haasteellista, osittain juuri tositelevision vuoksi. Toisin sanottuna genren jakajan täytyisi ensin pohtia kysymystä; mikä tekee tavallisesta ihmisestä julkkiksen? Tositelevisio synnyttää uusia tähtiä jokaisella tuotantokaudellaan, mutta missä vaiheessa heistä tulee kaikkien tuntemia ja tunnistamia julkkiksia?

Koska julkisuuden henkilöt ovat kuitenkin useimmiten valmiiksi tunnettuja hahmoja, katsoja saattaa pitää heitä automaattisesti mielenkiintoisempina ihmisinä. Mikä tärkeintä, julkkikset on irrotettu heille tutuista ympäristöistään ja katsojat saavat parhaimmillaan todistaa sitä millainen ihminen julkkis on julkisuuskuvansa takana. Tämä on mielestäni julkkiksiin perustuvien tositelevisio-ohjelmien koukuttava tekijä. Vanhemmat ja jo useaan otteeseen pyörineet tositelevisio-ohjelmat saavat julkkis-tuotantokausillaan parhaimmassa tapauksessa uutta nostetta ja katsojamäärien kasvua. Toisaalta taas tosi-tv voi menettää julkkiksien käyttämisellä sille elintärkeää aitouden tunnetta, jos ohjelmassa esiintyvät julkkikset pitävät tiukasti kiinni omasta julkisuuskuvastaan. Tällöin katsojat eivät pääse todistamaan oikean henkilön toimintaa ja aitoja tunteita, vaan näkevät ihmisen, joka yrittää pitää kiinni julkisesta kuvastaan ja käyttäytyä sen mukaisesti. Ensimmäisten jaksojen jälkeen katsojaluvut saattavat romahtaa ja kausi voi pahimmassa tapauksessa epäonnistua kokonaan.

Kuten useimpien tositelevisio-ohjelmien lailla, myös julkkiksiin perustuvien ohjelmien menestys on riippuvainen *castingista* (suom. roolitus). Valitettavasti tositelevisiosta on tullut lajityyppi, johon unohtuneet ja suosionsa menettäneet entiset tv-tähdet usein ha-
keutuvat. Tosi-tv on suosittu ponnahduslauta myös puoli-julkkiksiksi jääneille ihmisille, jotka eivät edelleenkään ole saaneet isoa läpimurtoaan tv-alalla. Tässä piilee kyseisten ohjelmaversioiden suurimmat riskit. Liian vähän tunnetut tai jo unohdetut julkkikset eivät mahdollisesti jaksa kiinnostaa katsojia. Tällöin katsojaluvut jäävät alhaisiksi, eikä kanava pahimmassa tapauksessa tilaa formaatista enää toista tuotantokautta. Julkkis-
kaudet eri ohjelmista ovat kanaville ja tuotantoyhtiöille sekä uhka, että mahdollisuus.

Tositelevisio on kasvanut genrenä niin suureksi, että joitakin formaatteja on vaikea luo-
kitella. Tämä voi olla syy siihen, miksi pysyvän mallin määrittely on miltei mahdotonta. Esimerkiksi hollantilainen, Suomessakin toteutettu ja suuren suosion saavuttanut for-
maatti *Vain elämää* on sekoitus julkkiksia, docusoopia ja jonkinlaista musiikillista visai-
lua, vaikka kilpailuun viittaavia elementtejä ei ole missään sarjan vaiheessa selkeästi
esillä. Ohjelmassa seitsemän artistia tutustuu toisiinsa suljetussa ympäristössä ja esittä-
vät erilaisia tulkintoja toistensa kappaleista lounaan ja illallisen merkeissä (Nelonen,
www-sivut 4.3.2014). Genren jakaminen ja sen määrittely lienee jatkossakin olevan
vaikeaa, sillä tositelevisio on edelleen kasvava ja ikäänsä nähden varsin hyvinvoiva laji-
tyyppi.

2.4 Tosi-tv tänään ja huomenna

Teoksessaan *Ruudun hurma, johdatus tv-kulttuuriin* (1996) mediatutkija Veijo Hietala
on pohtinut tosi-tv:n tulevaisuutta televisiossa. Hänen mukaansa kotimainen ohjelmisto
on amerikkalaisen televisiomallin mukaisesti vahvasti genreytymässä. Tähän vaikuttaa
katsojien suosio, joka luo lajityyppejä viihde- sekä asiaohjelmien puolella tulevaisuu-
dessa.

Kanavat alkoivat Amerikassa käyttää tosi-tv:tä täyttämään ohjelmistojen aukkoja. Oh-
jelmat toivat kanaville lisää toivottua kohdeyleisöä: nuoria aikuisia. Sama ryhmä oli
aikaisemmin vieroksunut näiden kanavien esittämiä komedioita ja draamoja. Lyhyiden
tuotantokausiensa takia tosi-tv veti puoleensa katsojia, jotka eivät halunneet sitoutua

pitkiin, vakinaisiin sarjoihin. Katsojat tiesivät, että tosi-tv:n kaudet olivat korkeintaan kuuden, yhdeksän, tai kolmentoista jakson pituisia. (Huff 2006, 20.)

Tänä päivänä näyttää siltä, ettei mikään aihe ole turvassa tosi-tv:n ulottuvilta. Ohjelmaa on tehty koirantrimmaajista rekkakuskeihin ja muuttomiehiin. Tanssikilpailuja, kakukisoja, julkisia videopäiväkirjoja, lasten kasvatusta, moottoripyörien korjausta, vaimojen vaihtoa, parisuhteen metsästystä, viidakossa kilpailua, kykyjenetsintää, pelkojen kohtaamista ja diilien tekoa. Tätä kaikkea ja vielä enemmän on tosi-tv vuonna 2014.

Kun tositelevisio-formaatit saapuivat jäädäkseen televisiomarkkinoille, tekijät pelkäsivät niiden tuhoavan oikean dokumentin kokonaan. Tosi-tv on kuitenkin osoittautunut olevan erittäin muuntautumiskykyinen ja kustannustehokas genre, joka eroaa täysin perinteisestä dokumenttilajista. Kustannustehokasta tosi-tv on juuri siitä syystä, että usein ohjelmassa esiintyville henkilöille ei tarvitse maksaa minkäänlaista esiintymispalkkiota. He haluavat itse esiintyä ohjelmissa ja jakaa tarinoitaan maailman kanssa. Kanavat voivat ostaa draamaa ja viihdettä puoli-ilmaiseksi. Tosi-tv:tä voi tehdä mistä vaan, kenelle vaan ja se toimii vastauksena katsojien tarpeisiin.

”Sinne tulee nää tämmöset ihmiset, jotka suurin osa haluaa tulla nähdyksi, eikä tarvi palkkaa. Sit on tietysti näitä ihmisiä, jotka haluaa tulla ohjelmaan kun ne haluaa voittaa rahaa. Niin ne ei vaadi palkkaa niinku näyttelijät, ni siinä firmat säästää tosi paljo rahaa ja tv:n tekemisestä on tullu paljo halvempaa. Ja ne saa draamaa ja viihdettä melkein ilmaseks. Ja sit tietty kuvaaminenki on paljo helpompaa, koska sun ei tarvi suunnitella, sun ei tarvi lavastaa mitää, sun ei tarvi varata studioaikaa mihin myös menee rahaa. Niin totta kai näit tehää enemmän näit ohjelmii, koska menee nii vähä rahaa ja ihmiset tykkää näistä.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

Tosi-tv:tä on aikaisemmin pidetty ”roskaviihteenä”, eikä sille ole annettu juurikaan yhteiskunnallista arvostusta. Genre on kuitenkin kehittynyt huomasti alkuaajoistaan, vaikka osa sisällöstä lienee edelleen arveluttavaa. Moraali on iso kysymys ja kynnys monelle katsojalle, mutta yleisesti ottaen tosi-tv ottaa kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, valottaa arkoja aiheita ja herättää paljon keskustelua niin julkisilla, kuin yksityisilläkin tahoilla.

”Oon huomannu, että tosi-tv muuttaa muotoaan aika ajoin. Sillon kun tehtiin jotain niitä ensimmäisiä tosi-tv -juttuja, tuntui siltä että se oli semmosta ilkeilyä ja ihmisten kustannuksella pilailua, niille naurettiin. Nyt viimeaikoina on pyritty siihen, että kaikki tosi-tv -ohjelmat on semmosia hyvän mielen ohjelmia. Ollaan niitä ihmisiä kohtaan erilaisia, ei enää niin julmia. Niitä käsitellään vähän silkkihansikkain, esimerkiksi tehdään paljon ohjelmia lasten kanssa ja niille ei tietenkään sanota pahasti ja katsojat tykkää seurata tällönsiä enemmän.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Jonkun väittäessä tosi-tv:tä tyhmäksi ja ääliömäiseksi, hän jättää huomioimatta genren kehityksen viimeisen vuosikymmenen aikana (Hill 2005, 7). Myös katsojat ovat kehittyneet kymmenessä vuodessa huomattavasti ja kenties uuden sukupolven ansiosta erilaisia tositelevisio-ohjelmia osataan nykyään seurata pilke silmäkulmassa. Koska suurin osa ohjelmista on kepeitä ja viihdyttäviä, ovat katsojatkin hiljalleen ymmärtäneet, ettei kaikkea tarvitse aina ottaa vakavasti. Parhaimmillaan tosi-tv tarjoaa katsojalleen hengähdystauon arjen stressistä ja jokapäiväisistä huolista.

Kanavilla nyt		Kaikki kanavat OHJELMAOPPAASTA >	
4 Nelonen	jim	live	
17:55 Himohamstraajat (S)	17:35 Gordon Ramsay - pannu kuumana	18:00 Supernanny (7)	
18:55 HS-uutiset	18:30 MasterChef Australia	19:00 Neljät häät Amerikassa	
18:58 HS-sää	19:30 Kuppilat kuntoon, Gordon Ramsay!	20:00 Supermarjo ja tytöt 2	
19:00 Farmi (S)	20:30 Poliisit (7)	21:00 Jutta ja puolen vuoden superdiee...	
19:30 Matkaoppaat	21:00 Villit nettivideot (12)	22:00 Nashville (7)	
20:00 Tervetuloa kotiin	21:30 Villit nettivideot (12)	23:00 Huippumalli haussa	
20:57 Keno	22:00 Poliisit (S)	23:55 Sinkkulaiva	
21:00 Under the Dome (12)	22:30 JIM D: Tuhoisa Sandy-myrsky (12)	00:25 Sinkkulaiva	
22:00 Hyvät ja huonot uutiset	23:35 Gene Simmons sin sukukalleudet (S)	00:55 Supernanny (7)	
23:00 Farmi (S)	00:05 Gene Simmons sin sukukalleudet (S)	01:50 Arvostelee mun illallinen Suomessa	
23:30 Dexter (16)	00:30 Appivanhemmillä kylässä (S)	02:15 Arvostelee mun illallinen Suomessa	
+	+	+	

Kuva 3: Nelosen keskiviikko-illan ohjelmatarjonta (Nelonen, www-sivut 5.2.2014).

Yllä olevasta kuvasta voi havaita, kuinka paljon tosi-tv hallitsee tänä päivänä sekä isompia, että pienempiä kanavia. Erilaisten tositelevisio-sarjojen vanhempia jaksoja on helppo näyttää uusintoina ja käyttää niitä täyteenä ohjelmatarjonnassa.

Kuvassa nähtävällä, Nelonen Median omistamalla JIM-kanavalla pyöri keskiviikkoiltana yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ainoastaan erilaisia tositelevisio-ohjelmia. Alkuillasta katsoja saa vinkkejä ruoanlaittoon Gordon Ramsaylta (*lifestyle – ruoka*), jonka jälkeen siirrytään Australian versioon amatöörikokkisasta (*kilpailu – amatööri*). Kello 19:30 alkaen ruudussa häärii jälleen Gordon Ramsay, tällä kertaa hän yrittää saada huonosti menestyvät ravintolat muuttamaan ilmettään ja tekemään voittoa (*docusoap/lifestyle*). Ruokaan pohjautuvan ohjelmatarjonnan jälkeen hypätään Suomen poliisien kyytiin ihmettelemään suomalaista yöelämää (*docusoap – ammattilaiset*). Kello 21.00 – 22.00 katsojille näytetään kevyempää viihdettä *Villien nettivideoiden* muodossa (*piilokamera - tavikset*). Jälleen yhden *Poliisit* jakson jälkeen katsellaan JIM D -dokumentti, jonka jälkeen siirrytään taas turvalliseen tositelevisioviihteeseen KISS-yhtyeen solistin Gene Simmonsin elämää seuraten (*docusoap - julkkikset*).

Nykyään tosi-tv on yhdistänyt sosiaalisen median ja suorat lähetykset. Katsojat voivat osallistua ja kommentoida eri ohjelmia sosiaalisessa mediassa, kuten Twitterissä, Facebookissa tai Instagrammissa ja saada mielipiteensä kansan tietoon television kautta. Interaktiivisten ja suorien tosi-tv -lähetysten suosiota on mahdollista selittää sillä, että katsoja haluaa tuntea voivansa vaikuttaa ja olla osana jotain suurempaa. Esimerkiksi *Big Brotherissa* katsoja pystyy vaikuttamaan asukkaisiin liittyviin asioihin, kuten viikkotehtäviin tai siihen kuka asukkaista häädetään. Vaikuttaminen tapahtuu yleensä maksullisilla äänestyksillä, joihin pystyy osallistumaan puhelimen kautta, mutta nykyään äänestyksiä toteutetaan enemmän myös internetissä. Suorana lähetettäviä tositelevisio-ohjelmia pystyy yhä useammin myös seuraamaan internetin kautta, esimerkiksi *Big Brother 24/7* -kanava on erittäin koukuttava, sillä sitä voi seurata puhelimella, tabletilla tai tietokoneella missä vain.

Iltapäivälehdet ja niiden julkaisemat ”lööpit” kiihdyttävät kiinnostusta tosi-tv:tä ja uusia formaatteja kohtaan. Uutisotsikoita kirjoitetaan tiuhaan tahtiin tulevista jaksoista, niiden tapahtumista ja niihin osallistuvista henkilöistä ja heidän taustoistaan. Sarjojen promoaminen ja taitavasti suunniteltu markkinointi aloitetaan itse asiassa jo hyvissä ajoin ennen ensimmäisen jakson näyttämistä. Haastattelu- ja esittelyvideoita, sekä parhaimpia paloja tulevalta tuotantokaudelta pyöritetään mainosten välissä jo kuukausia ennen varsinaisen ohjelman alkua. Tällä tavoin ihmiset saadaan kiinnostumaan aiheesta. Tarkoituksena on herättää katsojan odotuksen tunne jostain uudesta, viihdyttävästä ja mielenkiintoisesta jota on aivan pakko katsoa, kun se vihdoin alkaa.

Hautakangas (2007, 402) arvelee että on todennäköistä, että niiden yksittäisten formaattien, joita nyt pidetään tosi-tv:nä, suosio hiipuu jossakin vaiheessa. Mutta silti myös ”tavisten” elämä tulee kiinnostamaan jatkossakin; vertaismelodraaman periaatteen mukaisesti katsojille läheistä samastumispintaa tarjoavat tunnepitoiset draamat kiehtovat epäilemättä muodossa tai toisessa aina.

Tosi-tv:n tulevaisuutta ja jatkoa on spekuloitu muutaman vuoden ajan yleisellä tasolla. Monet ovat arvelleet vauhdin hidastuvan ja katsojien kiinnostuksen lopahtavan. Silti vuodesta toiseen samat formaatit jaksavat kiinnostaa. Suomessa näihin ohjelmiin voisi luetella *Big Brotherin*, *Maajussille morsian*, *Tanssii Tähtien Kanssa* ja *MasterChefin*. On selvää, että genre on tullut jäädäkseen ja se tulee saamaan jatkoa erilaisten formaattien kautta vielä hyvin pitkään.

Niin kauan kun oikeat ihmiset ovat valmiita syömään mitä tahansa, tai tekemään mitä tahansa päästäkseen hetkeksi televisioon, tosi-tv tulee olemaan mukana vielä pitkän aikaa (Huff 2006, 29).

3 TOSI-TV:N LEIKKAUS

”Leikkaus” tai ”leikkaaja” voivat olla hämmentäviä termejä useimmille televisio- tai elokuva-alasta tietämättömille ihmisille. Myös alaa aloitteleva opiskelija voi olla nimikkeiden konkreettisista merkityksistä sangen tietämätön. Näin asia oli ainakin omalla kohdallani.

”Leikkaaja luo teoksen tai av-tuotteen kokonaisilmeen. Hän hallitsee tuotannon työvaiheet ennakkosuunnittelusta online-leikkaukseen, värimäärittelyyn ja muuhun jälkituotantoon. Leikkaajan keskeisiä työvälineitä ovat editointi-työkalut ja -ohjelmat sekä kuvankäsittely- ja efektointiohjelmat.” (TAMK, [www-sivut](http://www.tamk.fi) 30.1.2014.)

”Leikkauksella tarkoitetaan kuvattujen otosten järjestämistä elokuvallisiksi ja yleensä jatkuvuutta toteuttaviksi kohtauksiksi; kuva- ja ääniraitojen yhdistämistä loogiseksi, rytmiseksi, usein tarinan kertovaksi tai ainakin jonkinlaisen kokonaisuuden muodostavaksi tapahtumaksi tai kehityskuluksi”, toteaa Juntunen (1997, 168).

Seuraavissa kappaleissa siirrytään tutkimuksen pääkysymyksen käsittelyyn, jossa pohditaan leikkaajan työtä formaattiraamatullisissa tositelevisio-ohjelmissa. Ensin on kuitenkin tärkeää määritellä lyhyesti, mitä leikkaajan työ tositelevision puolella konkreettisesti tarkoittaa ja mitkä asiat vaikuttavat työn tulokseen.

3.1 Leikkaajan työnkuva tosi-tv:ssä

Ennen tositelevision parissa työskentelyä tästä genrestä ja varsinkin sen toteuttamisesta on vaikea muodostaa selkeää mielikuvaa. Alan korkeakouluissa opetus painottuu usein draamallisten sarjojen tai elokuvien tekemiseen, eikä opiskelijalle tästä syystä välttämättä muodostu totuudenmukaista mielikuvaa alan työllisyydestä. Draamaa tehdään entistä vähemmän, sillä kuten aiemmin on mainittu, tosi-tv on tuotannollisessa mielessä kustannustehokkaampaa ja uuden sukupolven katsojille yleisesti ottaen mielenkiintoisempaa. Tästä syystä tutkimukselle on tärkeää avata leikkaajan työnkuvaa tositelevisio-tuotannossa yleisellä tasolla.

Leikkaaja on henkilö, joka ohjaajan ohella vastaa tuotteen lopullisesta kokonaisuudesta. Leikkaajan työnkuva vaihtelee tuotannosta ja erityisesti sen aikataulusta johtuen. Laajemmissa tuotannoissa leikkaajalla on käytössään leikkausassistentteja, jotka hoitavat jokaisen leikkausprojektin alussa tehtävän teknisen työn. Tekniseen työhön kuuluvat materiaalin siirrot, materiaalin läpikäynti ja järjestely selkeisiin kansioihin. Usein leikkausassistentit jopa kasaavat leikkaajalle valmiin projektin, johon on kerätty jaksokohtaisesti eri kohtauksien päätapahtumat. Tätä kutsutaan *raakaleikkaukseksi*. Leikkausassistentin tehtävä on leikkaajan näkökulmasta katsoen todella tärkeä, sillä jos esityö on tehty huolellisesti ja ajatuksella, jakson leikkaus helpottuu ja vaikuttaa selkeämmältä. Palapeli-esimerkkiin viitaten leikkausassistentin työtä voisi kuvailla seuraavasti; leikkausassistentti etsii palapelin kulmapalaset ja järjesteele palapelin kansikuvan perusteella samanväriset palat omiin kasoihinsa. Leikkaaja hoitaa palapelin varsinaisen kasaamisen usein yhdessä ohjaajan kanssa.

Materiaalin siirto ja järjestely tarkoittaa yksinkertaisesti selitettynä sitä, että kameran muistikortilla oleva kuvattu materiaali siirretään tietokoneelle, jossa se *konvertoidaan*, eli muutetaan kevyempään ja helposti käsiteltävämpään tiedostomuotoon. Konvertoinnin voi tehdä siihen tarkoitetulla ohjelmalla, mutta se onnistuu yleensä myös leikkaukseen tarkoitetun ohjelman sisällä. Mahdollisen konvertoinnin jälkeen leikkausassistentti avaa tuotannossa käytettävän leikkausohjelman, kuten Final Cut Pron, Avidin tai Adobe Premiere Pron. Materiaalit siirretään leikkausohjelmaan, jossa ne katsotaan läpi ja järjestellään eri kansioihin, joista leikkaaja löytää ne vaivattomasti. Leikkaaja on saattanut antaa assistentille ohjeistuksen kansiointimenetelmästä, mutta usein leikkausassistentti hoitaa kansioinnin luomisen itse. Materiaaliin tutustuttuaan leikkausassistentti kerää tärkeimmät ja oleellisimmat tapahtumat *sekvensille* (*timeline*, suom. aikajana) ja tallentaa leikkaajalle projektitiedoston. Projektitiedosto siis pitää sisällään kansiot, joihin kaikki materiaali on jaettu, sekä aikajanan, jolle on järjestelty jakson kannalta tärkeimmät tapahtumat.

”Jos ajatellaan tilanne, että lähetään leikkaamaan kilpailuohjelmaa, mitä oon ite paljon tehnyt, ni se riippuu siitä millä tavalla siihen on tehty ennakko-työ leikkaajaa varten. Että onko siellä ollut jälkityökäsikirjottajia tai leikkausassistentteja, ja mitä ne on sille projektille tehnyt ennen kun se tulee leikkaajalle. Jos sille ei oo tehty mitään, niin itse alotan siitä, että käyn läpi haastatteluja, koska niistä tehdään useasti se jakson pohja. Haastatteluja käytetään tukemaan jakson tapahtumia, koska kaikkea ei pystytä aina kuvaamaan.

Mutta jos assistentti on jo käynyt haastattelut läpi ja parhaimmassa tapauksessa käsikirjoittaja on tehnyt edit-käsiksen, niin sitä seuraamalla vaan poimitaan tapahtumia timelineille. Mä en koskaan tee sitä, että katsoisin kaiken matskun ensimmäiseksi ennen kuin mä alan leikkaamaan, koska se on ihan hullua kun sitä on yleensä niin paljon. Yleensä siihen projektin sekvenssille assistentit on jo keränneet jotain pääkohtia ja siitä niitä lähdetään karsimaan vielä lisää. Sitten siitä alkaa pikkuhiljaa muotoutumaan ensimmäinen versio, joka on yleensä vielä ylipitkä ja sitä rytmitetään haastatteluilla ja musiikilla. Ohjaajat ja käsikirjoittajat ja muut päättävät ihmiset käyvät kattomassa sitä aina välillä.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Tositelevision leikkaus eroaa draaman leikkauksesta eritoten työvaiheiltaan, esimerkiksi kuvatuksen materiaalin määrä saattaa tositelevisio-ohjelmaa tehtäessä kasvaa erittäin suureksi. Tämä on usein leikkaajan kannalta hyvä asia, sillä mitä enemmän materiaalia on käytettävissä, sitä parempi jakson lopullinen potentiaali on. Kokenut ja ammattimainen kuvaaja tietää tämän ja osaa tehdä työnsä leikkaajaa ajatellen, sillä leikkaaja on aina riippuvainen kuvatuksista materiaalista, etenkin sen määrästä ja laadusta.

”Kun sä oot realitykuvaaja, sulla pitää olla kamera mukana kaikkialla. Jopa sillona kun sä meet saunaan ni se on pukuhuoneessa ja kun sä meet nukkumaan, se on sun tyynyn vieressä. Silleen sä oot aina valmis lähteä kuvaamaan, jos jotain tapahtuu. Leikkaajalle on paljon helpompaa se, että materiaalia on paljon, kun toinen vaihtoehto on se, että sulle kerrotaan et jotain on tapahtunut, mutta siitä ei oo kuvaa eli se pitää tekstittää tai spiikata. Se on paljon kivempi näyttää kuvina. Että mieluummin liikaa matskuu, kun liian vähän. Leikkaajaa pitää aina ajatella kun kuvaa.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

Valtava materiaalmäärä voi toisaalta aiheuttaa leikkaajalle ongelmia aikataulun kanssa, joka on useimmissa tositelevisio-tuotannoissa varsin rajallinen. Jos leikkaajalla ei ole käytössään assistenttia, hän tekee jokaisen työvaiheen itse. Tämä voi olla sekä hyvä, että huono asia. Parhaimmassa tapauksessa leikkaaja tutustuu materiaaliin paremmin ja tietää oman kansiointimenetelmänsä ansiosta mistä mikäkin kuva löytyy. Toisaalta on mahdollista, että leikkaaja ylikuormittuu materiaalin määrästä ja aikataulu voi käydä tämän johdosta liian tiukaksi. Jo pelkästään luovan työn toteuttaminen eli varsinainen leikkaus tai palapelin kokoaminen on uuvuttavaa aivotyöskentelyä, joten monet leikkaajat käyttävät leikkausassistentteja apuna teknisen työn tekemisessä.

”En tiedä kannattaako projektia alottaa sillä, että kattoo kaiken sen materiaalin läpi. Ei se näissä tuotannoissa vaan onnistu. Aikataulut on aika tiukkoja ja usein niissä pitää mennä eteenpäin intuition avulla.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Tosi-tv on tekijöilleen haastava laji myös siitä syystä, että joskus mitään jännittävää tai yllättävää ei kuvauspäivän aikana tapahdu, esimerkiksi docusoapissa seurattavien henkilöiden toimintaa ei ohjailta usein lainkaan. Tällöin leikkaajan harteille jää valinta siitä, mitä materiaalille voi tehdä, jotta saataisiin aikaan kokonainen jakso, joka jaksaa kiinnostaa katsojaa.

”Draamassa sä tiedät mikä tekee siitä mielenkiintosen, mut realityssa sun pitää usein luoda se. Sä voit yhtäkkiä päättää, että sä lähdet kuvaamaan sitä et joku menee Korkeasaareen. Ja se juttelee siinä eri eläimistä. Ja sit sä huomaat, että se on tosi tylsää. Ja sit ku sä leikkaat sitä ni sä tajuut et hei, tehdään tästä sellanen juttu, et se jännittää sitä tiikerin näkemistä. Sä koko ajan leikkaat sellasii kohti missä se puhuu siitä tiikeristä ja sit se loppuhuipentuma on se, kun se näkee sen tiikerin. Ni realityssa voi tehdä noin ja se on periaatteessa ainoa juttu mikä tekee siitä mielenkiintosen siinä vaiheessa kun se on tylsää.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

3.2 Käsikirjoitettua vai ei

Nikkisen ja Vacklinin (2012, 305) aiemmin esitellyn laajan määritelmän mukaan tosi-tv olisi käsikirjoittamatonta viihdettä. Tämä pitää nykypäivänä yhä vähemmän paikkansa. Vaikka ohjelmissa esiintyvien tavallisten ihmisten tunteet ja toiminta ovat useimmiten aitoa, se ei tarkoita suinkaan sitä, että jakso olisi muotoutunut nykyiseen muotoonsa ilman käsikirjoitusta.

Tosi-tv:llä ei aina ole lainkaan käsikirjoitusta, tai sitten käsikirjoitusta voidaan muokata prosessin kaikissa vaiheissa aina ennakosuunnittelusta kuvauksiin ja leikkaamoon, jolloin materiaali katsotaan. Ohjelmat syntyvät monesti tiivistämällä päivän, viikon, kahden viikon tai kuukauden tapahtumat tuntiin, sillä jos ohjelma ei onnistu tuottamaan kiinnostavia tilanteita, se voi epäonnistua ja saada murskakritiikin, kuten *The Real Worldista* vaikutteita saanut ensimmäinen suomalainen tosi-tv kokeilu *Heartmix*. (Nikkinen & Vacklin 2012, 310.) Myös suurin osa television katselijoista saattaisi kuvata

tosi-tv:tä ”käsikirjoittamattomaksi viihteeksi”, mikä ei pidä paikkaansa. Tosi-tv on aina käsikirjoitettua ja mahdollisimman tarkkaan suunniteltua, vaikka lopullinen jakso saa muotonsa vasta leikkausvaiheessa.

”Tosi-tv on ehdottomasti käsikirjoitettua. Joskus vähän enemmän, joskus vähän vähemmän, mutta aina sitä ohjaillaan jonkinlaisella suunnitelmalla. Useesti aika paljonkin näissä kilpailuohjelmissa mitä mä oon tehny, niin niissä tietysti ne kilpailut on suunniteltu etukäteen ja käsikirjoitettu ja myöski jopa arvailtu mitä siellä tulee tapahtumaan, että millä tavalla ne kilpailijat selviää niistä. Siinä on käsikirjoittaminen tosi isossa roolissa. Ennen kuvauksia ja myös kuvausten jälkeenki vielä. Että mitä päätetään laittaa siihen varsinaiseen ohjelmaan ja mitä jätetään näyttämättä.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Tositelevision käsikirjoittaminen poikkeaa siis suuressa määrin esimerkiksi draaman käsikirjoittamisesta. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi mielikuva käsikirjoittamattomasta viihteestä on alkujaan syntynytkin. Tiettyjen ohjelmien ennakkoon käsikirjoittaminen on mahdotonta, sillä tekijöillä ei ole vielä minkäänlaista tarkkaa kuvaa siitä, millaista materiaalia päivän aikana tullaan kuvaamaan ja mitkä ovat tärkeimpiä tapahtumia juonen kannalta. Esimerkiksi docusoopia tehdessä käsikirjoitusta on hyvin vaikea hahmottaa ennen kuvausten päättymistä, koska kyseisessä pääalajissa seurataan joko julkkisten, ammattilaisten tai ”tavisten” elämää erilaisissa ympäristöissä ja aina on mahdollista, että jotain suunnittelematonta ja yllättävää tapahtuu, joka vaikuttaa radikaalisti jakson juoneen ja rakenteeseen. Käsikirjoituksen tarkkuus, suunnittelu ja kirjoittaminen on tositelevision puolella riippuvainen myös leikattavan ohjelman aikataulusta.

”Siinä vaiheessa kun tiedetään mitä matskuu on olemassa niin voidaan tehdä ihan kunnollinen käsikirjotus leikkaajalle. Koska sit tiedetään mitä siihen tulee ja mitä on ja leikkaaja tekee sen lopputuloksen, et jonkinnäkönen käsikirjotushan siinä on. Alunperin se on semmone suuntaa-antava ja loppujen lopuks sulla on ihan tarkka kässäri, et sä voit jopa repliikki repliikiltä kirjottaa käsikirjotuksen, koska sä tiedät mitä siellä sanotaan. Se riippuu siitä millanen ohjelma on kyseessä, et jos sulla on deadline vuoden päästä ku se tulee ulos tuutista ni sä voit kirjottaa vaikka kaikki lauseet ylös, mut jos siinä on tosi tiukka aikataulu, ni siinä ei hirveesti kirjotella.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

Leikkaajan vastuu jakson lopputuloksesta vaihtelee tuotannosta riippuen. Tähän vaikuttaa moni tekijä, kuten se onko tuotannossa henkilöä, joka katsoo materiaalin läpi ja kasa-
saa aikakoodista edit-käsikirjoituksen. Edit-käsikirjoitus on leikkaajalle tehtävä doku-
menti, josta löytyvät parhaiden, mielenkiintoisimpien ja jakson juonen kannalta tär-
keimpien tapahtumien aikakoodit.

Aikakoodi on 8-numeroinen luku, jonka avulla videokuvaruudut voidaan kirjata tuntien, minuuttien, sekuntien ja kuvaruutujen mukaan (00:00:00:00). Aikakoodi asetetaan usein toisesta videokamerasta tai jonkinlaisesta keskusohjaimesta, ja se on viitemerkki eli tapa koordinoita yhden tai useamman kameran sisäiset kellot keskenään. Aikakoodin avulla voidaan hallita useammalla kuin yhdellä kameralla kuvatun otoksen jälkikäsitteilyä, eli leikkausta. Näin aikajana on yhdenmukainen ja selkeä, vaikka aineisto onkin saatu monesta eri kuvalähteestä. (Canon, www-sivut 24.3.2014.)

”Oon tehny semmosia tuotantoja, missä oon melkein ite ollu käsikirjottaja, et oon ite päättäny mitä sinne laitetaan ja sit oon taas ollu semmosissa tuotannoissa mukana, missä mulla on tarkat aikakoodit käsikirjoituksessa ja sieltä mä vaan poimin niitä juttuja ja laitan peräkkäin. Että välillä vastuuta on tosi paljon ja välillä vaan teet niinkuin edit-käsiksessä sanotaan.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Leikkaajan rooli tositelevisiossa on siis vaihteleva, sillä kuten leikkaaja B kertoo, tuotannot ovat erilaisia. Haastavaksi leikkaajan työnkuvan tekee se, että tositelevisiossa käsikirjoitus kursitaan kasaan usein vasta leikkaajan toimesta, aikataulu on tiukka ja materiaalia voi olla valtava määrä. Tämän kaiken materiaalin joukosta leikkaaja yrittää etsiä juonen punaisen langan, toisin sanoen selkeän draamankaaren, joka tekee jaksosta mielenkiintoisen ja pitää katsojan ohjelman parissa.

3.3 Tuotantoraamattu

Ennen *tuotantoraamattu* viittasi tv-alan terminä demokratiaan, katsojalukuihin ja muihin aikataulutukseen liittyviin tietoihin ohjelman suhteen. Nykyään se viittaa kokonaiseen teokseen, joka sisältää kirjoitettua informaatiota ja ohjeita, jotka kattavat tv-formaatin adaptaation. Usein tunnetaan nimellä tuotantoraamattu tai tuotantopakkaus. (Moran & Malbon 2006, 5.)

Siitä huolimatta, että termi *televisioformaatti* ymmärretään hieman eri tavoin televisiossa, sillä tarkoitetaan kokonaista tietorunkoa, joka on kasattu systemaattisesti ja tietoisesti ohjelman oikeuksien alaisena, jotta tuleva adaptaatio helpottuisi. Jokseenkin sekavasti termiä käytetään myös viittaamaan joihinkin tietoon perustuviin komponentteihin, kuten tuotantoraamattuun ja paperiformaattiin. (Moran & Malbon 2006, 7.)

Televisioformaattista puhutaan silloin, kun tarkoitetaan jonkun ohjelman tai sarjan valmista konseptia, joka voidaan myydä ja monistaa. Ostetun televisioformaatin mukana tulee lähes aina tuotantoraamattu, jota voitaisiin kuvailla ostetun formaatin ”tyylioppaaksi”. Tuotantoraamatun tarkoituksena on, että kyseinen tv-sarja näyttäisi tyyllisesti samalta jokaisessa maassa, johon se on ostettu. Vaikka tyyli on tänä päivänä olennainen osa tuotantoraamatua, aikaisemmin sitä käytettiin pelkästään tiedonvälitykseen koskien aikatauluja ja katsojalukuja.

Formaatin ensimmäinen tuottaja tai omistaja on suuresti mukana kirjoitetun raamatun kasaamisessa. Hän pitää huolen siitä, että teknisestä toteutuksesta vastaavat henkilöt joko kirjoittavat itse, tai auttavat kirjoittamaan ylös tietonsa omista vastualueistaan, jotka he suunnittelivat alkuperäiseen versioon. Nämä sivut liitetään päädokumenttiin, kokonaiseen toimintasuunnitelmaan tai tietosanakirjaan, jonka pitäisi vastata jokaiseen kysymykseen, joita lisenssin adaptoivalla taholla voi formaatista olla. Aikaisemmin tähän kyseiseen teokseen on viitattu nimellä tuotanto-opas tai formaattiopas. Aikoinaan tv-ohjelmien jakelijat käyttivät kristinuskon pyhää kirjaa viitatakseen vain aikatauluun, katsojalukuihin ja demokraattiseen tietoon, mutta termi ”raamattu” on nyt enemmän kaikenkattavassa käytössä. Tuotantoraamattu ei viittaa pelkästään yleisöön, vaan kattaa myös muita tärkeitä osa-alueita formaatin manifestista – tuotannosta, rahoituksesta, markkinoinnista ja jakelusta. (Moran & Malbon 2006, 60.)

3.3.1 Tuotantoraamattu leikkauksessa

Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena on selvittää, vaikuttaako tuotantoraamattu ja sen määrittämät ohjenuorat leikkaajan ilmaisulliseen tai dramaturgiseen vapauteen. Tässä kappaleessa tutkitaan haastatteluja apuna käyttäen tuotantoraamatun konkreettista tehtävää leikkauspuolella. Leikkaaja A huomauttaa, että leikkaaja vastaa ensisijaisesti

tuottajalle ja ohjaajalle, tuotantoraamatusta huolimatta. Kuinka iso rooli tuotantoraamatulla on siis leikkaajan näkökulmasta katsottuna?

”Joilleki se tuotantoraamattu on niinku suunnitelma koko tuotannosta, siihen sisältyy myös aikataulut ja suunnitelmat mut mulle tuotantoraamattu on enemmänki just niinku tv-formaatin ohjeistusta. Eli ei pelkästään mitä tehdään ja millon, vaan myös säännöt, että miten ja mitä saa tehdä. Leikkaajan on tärkeä pysyy siinä tyyliissä mitä tuottaja ja ohjaaja on häneltä pyytäny, tai tuotantoyhtiö sieltä jostain toisesta maasta.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

”Tää on mulle tosi vieras juttu, siis oon mä tuotantoraamatun kyllä nähny joskus ja oon sitä vähä lueskelluki ja mä kuvittelen että kyllähän se vaikuttaa varmasti, mutta ei niin että mä itse tajuaisin sitä. Että se on tavallaan vaikuttanu sitte jo kuvausvaiheessa siihen että millä tavalla se formaatti kuvataan, että siel ei oo sellasia elementtejä mitkä ei kuuluis siihen formaattiin tai mitä ei saisi käyttää. Mut se ei oo koskaan mitenkää kauheen vahvasti näkyny mun työssä. Et kyllä se formaatti tavallaan näkyy, että se on tietynlainen, mutta jotenki se ei oo hirveen suuria rajoitteita mun mielestä asettanu koskaan.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Voitaisiin siis väittää, että tuotantoraamatulla on suurempi valta lavastuksen, valaisun ja kuvausten puolella, kuin varsinaisesti leikkauspöydässä. Tästä voitaisiin päätellä, että tuotantoraamattu vaikuttaa näin ollen myös esituotantoon. Kun tuotantoraamatua ja sen sanelemaa tyyliä noudatetaan esi- ja varsinaisen tuotannon aikana oikein, leikkaajalla ei ole *kuvallisessa* mielessä sen suurempia mahdollisuuksia leikata väärän näköistä tai sarjan tyylistä poikkeavaa jaksoa. Kuvallisella tarkoitan sitä, että leikkaajalla ei siis ole käytössään kuvia, jotka rikkoisivat formaatin tyyliä, sillä sellaisia ei ole materiaalin sekaan kuvattu lainkaan.

”Niinno tietysti siellä tuotantoraamatussa... siel on varmasti niitä formaatille pakollisia elementtejä, emmätiä sitte mite se vaikuttaa leikkaamiseen. Noissa isoissa formaateissa on aina esimerkiks omat musiikkinsa mitä niissä käytetään koska ei haluta maksaa mistään ulkopuolisesta musiikista ni sitte käytetään aina niitä samoja. Ja sitte on ne sen ohjelman graffat ja käsikirjotus on ilmeisesti tehty niinku siihen formaattiin, et sen mukaisesti.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Leikkaaja B:n mukaan tuotantoraamattu voi siis vaikuttaa ohjelmaan jälkityöpuolella esimerkiksi äänen ja musiikin suhteen. *Graffat*, eli grafiikat ovat ohjelmaan suunniteltuja tekstejä ja logoja, jotka ilmaisevat ohjelman ulkoasua. Useissa moniin eri maihin myydyissä tositelevisio-formaateissa grafiikat ovat samankaltaisia, ainoastaan ohjelman nimi saatetaan muuttaa kunkin maan omalle kielelle, esimerkiksi *America's Next Top Model* on kotimaassamme *Suomen Huippumalli haussa*. Käännöksestä huolimatta grafiikka näyttää usein samankaltaiselta, sillä siinä käytetyt fontit, värit ja taustat ovat usein hyvin lähellä alkuperäisen formaatin grafiikkaa.

Kuva 4: Eri maiden Huippumalli haussa grafiikoita (Google kuvahaku, www-sivut 6.4.2014).

Leikkaaja on jakson kannalta monta kertaa vastuussa muustakin, kuin pelkästään kuvalisesta ulosannista. Tositelevision puolella leikkaaja hoitaa myös äänen käsittelyn, mikä tarkoittaa yleensä äänenvoimakkuustasojen säätämistä sekä musiikin, äänitehosteiden ja mahdollisten *voiceoverien* (suom. kertojääni) lisäämistä. Kuten leikkaaja B mainitsi haastattelussaan, tuotannoissa käytetään monesti samaa musiikkia, sillä uudesta musiikista ei välttämättä haluta maksaa tiukan budjetin takia.

Aiemmin tutkimuksessa on käsitelty tosi-tv:n käsikirjoittamista, sillä käsikirjoitus on projektin alkupuolella mahdollisesti leikkaajan tärkein työkalu, vaikka se muodostuisikin juuri ennen varsinaisen leikkauksen alkamista. Vaikka tuotantoraamattu on mahdollisesti vaikuttanut omalta osaltaan käsikirjoitukseen ja jakson juonen kulkuun, käsikirjoitus ja tuotantoraamattu eroavat silti toisistaan juuri konkreettisella tasolla, eikä niitä tule sekoittaa toisiinsa.

”Käsikirjotuksessa on valmis tarina, ja sun pitää kuvilla kertoa se. Mut sit tuotantoraamatusta luntataan vaan, et onko työ tehty niinku tuottaja on sen suunnitellu. Ja se on oikeestaan ainoo mitä tuotantoraamattu tekee leikkauspöydässä. Et katotaan vaan et onko se tyyli oikea. Että vaikka meidän ohjelma on eri kielellä puhuttu, se on silti ikään kuin melkein sama ohjelma. Et ihan niinku ne samat ihmiset ois sen tehny. Käsikirjotus on enemmän jaksokohtanen juttu, mut raamattu on se et miten koko ohjelma on aina.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

3.3.2 Tuotantoraamatun noudattaminen

Leikkaaja A:n mukaan tuotantoraamattu on leikkaajalle lähinnä tyyliopas, jonka mahdolliset ohjeet ja tyyllilliset säännöt voidaan ohittaa tuotannosta vastaavien henkilöiden toimesta. Leikkaaja vastaa aina ohjaajalle, joten jos ja kun ohjaaja haluaa poiketa ohjelman tyylistä, leikkaajan täytyy kunnioittaa tätä pyyntöä.

”Ohjelma X näyttää saman tyyliseltä aina katsojille joka maassa, eli mä en voi yhtäkkiä alkaa pistää jotain musiikkimontaasii sinne väliin niinku multa esimerkiks joskus pyydettiin. Et nyt laita tohon tommonen montaasi, ja mä sanoin että en mä voi laittaa sellasta, koska se on kiellettyä. Et sinne laitetaan bumperit väliin, siellä ei oo musiikkii koskaan taustalla. Mut sitte taas ohjaaja, niillä on vähä enemmän päätäntävaltaa, niin mä oon saanu ohjaajaltakin joskus semmosia ohjeistuksia, mihin mä en mee sanoo vastaan, koska mulla ei oo siihen mitää sanomista vaikka mä tiedän et se on väärin. Ni sit mä teen niinku hän sanoo. Et semmostakin on tapahtunu.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

Bumper on televisiomaailmasta tuttu termi. Se on lyhyt, usein alle viiden sekunnin mittainen liikkuva grafiikka, jota käytetään yleensä jakson alussa tunnusmusiikin jälkeen ja jakson lopussa ennen lopputekstejä. *Bumperia* käytetään myös kohtausten välissä ja ennen sekä jälkeen mainoskatkon. Sen taustalla on monesti yksinkertainen ja lyhyt ääni, esimerkiksi pieni osa ohjelman tunnusmusiikista.

Leikkaaja A kertoo, että leikkaajalle on tärkeämpää kuunnella ohjaajaa ja tuottajaa, vaikka leikkaaja itse tietäisikin, että ohjaajan päätökset poikkeavat formaatin ja tuotantoraamatun tyylistä. Tuotantoraamatun tyyllisten sääntöjen ohittaminen ei kuitenkaan aina ole mahdollista, sillä tuotantoraamatun noudattamista valvotaan. Valvonta on vaihtelevaa ja tuotantoyhtiöstä sekä formaatista riippuvaa, mutta alkuperäisen formaatin luoja haluaa monistetusta ohjelmasta yleensä edes jonkinlaisen koosteen. Vaihtelevalla valvonnalla viitataan siihen, että ensimmäisen tuotantokauden tekoa saatetaan seurata päättävien henkilöiden toimesta jopa paikan päällä.

”Oiskohan ollu ensimmäisessä ohjelma Y:ssä se tuotantoraamattu siellä jossain ja sitä selailtiin, koska se oli ensimmäinen kerta ku Suomessa tehtiin ohjelma Y:tä. Et se voi olla et ku joku formaatti tulee ensimmäistä kertaa, ni tuottajien pitää käydä tuotantoraamattua läpi ja muunki työryhmän. Tai niitä jaetaan, mutta sit sen jälkeen taas ei oo ollu. Että kyllähän niitä isoja formaattipomoja käy vahtimassa, varsinki ku tehään uutta ja ensimmäistä kertaa Suomessa. Ni sieltä tulee joku maailmalta kattomaan kuvauksia ja sit ne kattoo jotai valmiita jaksoja tai puolivalmiita jaksoja ja sitte jotku formaattipomot on hirveen tarkkoja, että ne haluaa muutella jotain yksittäisiä kuvia ja sitte ihmetellään vaan et miten ihmeessä tää nyt liittyy mihinkää.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Kuten aiemmin mainitsin, formaattien kopiointia ja monistusta valvotaan vaihtelevasti, tuotantoyhtiöstä ja formaatista riippuen. Leikkaaja B:n kokemuksen mukaan ensimmäistä tuotantokautta ja sen tekoa valvotaan tarkemmin, sillä se luo pohjan ohjelmalle ja sen mahdollisille tuleville tuotantokausille uudessa maassa. Monen tuotantokauden jälkeen valvontaa selkeästi löysätään, sillä alkuperäiset tekijät ilmeisesti luottavat siihen, että tuotantoraamattua ja sen sanelemaa tyyliä osataan jo noudattaa ilman tarkempaa valvontaa.

”Ja ne ei hirveesti kato näitä ohjelmia, että ne haluaa vaan pieniä koosteita ja mä oon itseasiassa tehny niille semmosia kausikoosteita mitä ne on voinu katella siellä alkupe-

rämaassa. Et koko kaudesta ne näki ehkä parikyt minuuttisen jakson. Ni ei niille kyl jää minkäänäköstä käsitystä et millanen tää meidän on ohjelma on ollu. Et jos me ollaan niitä sääntöjä rikottu, ni ei ne varmaan saa koskaan tietää sitä.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

Kuten leikkaaja A kertoi, formaatin kehittäneellä maalla ei välttämättä ole kunnollista käsitystä siitä, millainen suomalainen tuotantokausi on kokonaisuudessaan ollut. Formaatin ylemmille tahoille lähetettävät koosteet ovat helposti leikattavissa siten, että niistä jätetään pois jaksoittain tapahtuneet mahdolliset tyylirikkeet. Voitaisiin arvela, että jos formaattia on rikottu jossain toisessa sen adaptoineessa maassa, se voidaan tulkita siten, että tuotantoraamattua ja sen sanelemia tyylillisiä sääntöjä on luvallista rikkoa myös Suomessa.

”Et esimerkiksi me tehtiin ohjelma X:ssä sillee et me tuotiin takaumat mukaan, mitä ei oo ikinä ennen nähty. Eli me saatettiin tehdä sillä tavalla, että me tuotiin jo nähtyjä klippejä kuvitukseks, et me laitettiin ne aina semmosilla filttereillä et katsoja tietää et se on jo tapahtunutta. Se on ihan hyvä näyttää välillä, et jos joku puhuu et se löi mua sillä tuolilla vahingossa ja sit siellä on kuva siitä ku se lyö sillä tuolilla. Ni tolla tavalla me rikottiin tuotantoraamattua tossa ohjelma X:ssä, mutta seki on varmaan sen takia, että sitä on rikottu myös tuolla ulkomailla. Et sit me vaan pysytään siin samassa tyylissä.” (Leikkaaja A, haastattelu 6.3.2014.)

”Oon myös kerran tehny sellasta ohjelmaa missä alkuperäisessä formaatissa jakson kesto oli 40 minuuttii ja siinä neljässäkymmenessä minuutissa oli aina yks tarina. Sit Suomessa pyydettiin formaatin haltijalta lupa, siitä käytiin jotain keskusteluja, ne kävi visiin täällä tai meidän tuottajat kävi siellä juttelemassa siitä, että saadaanko me niiden lupa siihen et pilkotaan se 40 minuuttii silleen et me tehtäis neljä jaksoo siitä yhestä jaksosta. Et neljänä päivänä viikossa tuli semmosia 20 minuuttisia jaksoja ja semmosessa ajassa kerrotaan se tarina. Ja sitte siihen saatiin lupa. Et en tiedä mitä senkin formaatin tuotantoraamatussa on lukenu, mutta kyllä niihin isoihinki formaatteihin pääsee vaikuttamaan perustelemalla hyvin. Jälkeenpäin ajateltuna ei siitä hirveen hyvä ohjelma tullu, että parempi se ois ollu tiiviimpänä. Mut se oli semmonen kokeilujuttu.” (Leikkaaja B, haastattelu 10.3.2014.)

Vaikka tyyllillisiä pikkurikkeitä tehtäisiinkin alkuperämaan tietämättä, isommat muutokset ovat mahdollisia neuvotteluiden kautta. Tästä voitaisiin päätellä, että tuotantoraamatut eivät ole lopullisia dokumentteja, vaan niiden sisältö ja tyyliä määrittelevät säännöt ovat muutettavissa neuvotteluiden ja perusteluiden kautta.

4 POHDINTA

Tutkimus on todella avannut silmäni siitä, kuinka laaja genre tosi-tv onkaan ja kuinka monenlaista ohjelmaa se on tuottanut televisioon. Vasta tutkimuksen taustatyötä tehdesäni ymmärsin, kuinka paljon tosi-tv on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen omaankin elämäni. Genren tutkiminen, alalajien avaaminen ja omien taulukoiden laatiminen auttoi minua laajentamaan omaa ammatillista tietämystäni tosi-tv:stä, sekä pohtimaan sen useita mahdollisuuksia juuri leikkauksen kannalta.

Tutkimuksen tärkein tavoite oli selvittää, vaikuttaako tuotantoraamattu ja sen määräämät ohjenuorat leikkaajan työhön tai dramaturgiseen vapauteen leikkauksen suhteen. Tutkimuksen teki haastavaksi se, että aihe oli rajattu tiukasti kilpailupohjaisiin, formaattiraamatullisiin ohjelmiin. Tämä rajasi myös haastattelumahdollisuuksia, sillä haastateltavilla täytyi olla kokemusta isojen ulkomaisten formaattien leikkaamisesta. Kaikista lähestymistäni leikkaajista vain kaksi suostuivat haastatteluun. Molemmat haastattelut toteutettiin enakkoon laadituilla avoimilla kysymyksillä. Haastateltavat leikkaajat ovat molemmat leikanneet isoja ulkomaisia, kilpailupohjaisia formaatteja Suomessa. Tutkimuksen lopputulos perustuu suurelta osin heidän ammatilliseen tietämykseensä, sekä antamiinsa tietoihin tuotannoista, joissa he ovat itse olleet mukana.

Oma näkemykseni tositelevision tulevaisuudesta on se, että televisiomaailma lepää vaakalaudalla, joka voi muutaman vuoden sisällä kallistua joko draaman tai tositelevision puolelle. Tänä päivänä televisiotarjonta on tosi-tv -painotteinen ja selkeästi genreytynyt siihen suuntaan. Tästä syystä tosi-tv:tä ei genrenä voida enää pitää merkityksettömänä tai arvottomana, sillä voi hyvinkin olla, että tulevien medianomien ja eritoten leikkaajien tuleva työ tulee olemaan suurimmaksi osaksi tosi-tv:tä. Toisaalta on myös mahdollista, että tosi-tv on saavuttanut suosionsa korkeimman huipun ja se hiipuu hiljalleen draamasarjojen noustessa jälleen parhaimmille ohjelmapaikoille.

Tuotantoraamattu on aikaisemmin ollut todella vieras käsite, sillä siitä ei keskusteltu koulumme luennoilla lainkaan. Jälkeenpäin ajateltuna tuntuu siltä, että käsite on vain olemassa, eivätkä alan tekijätkään itse tiedä sen tarkkaa merkitystä tai tehtävää tuotannossa. Myös haastattelemani leikkaajat tuntuivat olevan tuotantoraamatun vaikutuksesta leikkaukseen sangen tietämättömiä.

Uskaltaisin arvella, että useimmissa Suomeen ostetuissa isoissa formaattiraamatullisissa tuotannoissa tuotantoraamatulla ei leikkauksen kannalta ole juurikaan väliä, sillä se on leikkaajalle ainoastaan tyyliopas. Tuotantoraamattu voi ymmärtääkseni kieltää leikkauksen puolella esimerkiksi musiikkimontaasien ja muiden tyyllillisten vapauksien ottamisen ohjelmassa, mutta kuten tutkimuksessa olen maininnut, leikkaaja vastaa aina ohjaajalle ja tuottajalle. Ohjelman tai sarjan pääohjaajalla on yleensä enemmän päätäntävaltaa ja jos hän haluaa tuotantoraamatun rikottavan, leikkaajan on suostuttava tähän. Päättelisin siis, että tuotantoraamatulla on ennemminkin suurempaa painoarvoa jo varsinaisten kuvauksien aikaan, jolloin lavastus, valaistus ja kuvakäsikirjoitus tehdään tarkasti sen mukaan. Tällöin ohjelman päättävillä henkilöillä on mahdollisuus ottaa tiettyjä vapauksia käyttöön leikkauksen suhteen.

Yllättävää tietoa ilmeni myös tuotantoyhtiöiden menettelytavoista, sillä toinen haastattelemani leikkaaja arveli, että jos tuotantoraamatun kotimaassamme rikottaisiinkin, alkuperämaan tuotantoyhtiö ei saisi koskaan tietää sitä, sillä he saavat tuotantokaudesta usein vain lyhyen koosteen tai yksittäisen jakson. Tästä koosteesta tai jaksosta olisi todella helppo jättää pois kaikki sääntörikkomukset, joita kauden aikana on mahdollisesti päässyt tapahtumaan. Tuotantoraamattu ei siis välttämättä pääse rajoittamaan leikkausta edes tyyllillisesti, tosin tämäkin riippuu tuotannosta ja sen menettelytavoista.

Haastatteluista saamani tiedon perusteella ymmärsin myös, että formaatin alkuperämaa tarkkailee ja konsultoi uutta, ensimmäisen kerran tuotettavaa tuotantoa tarkemmin ja lähemmin. Tällöin formaatin alkuperäiset omistajat, leikkaaja B:n mukaan ”formaattipomot”, tulevat seuraamaan kuvausten suunnittelua, varsinaisia kuvauksia ja usein jopa leikkausta. Päätäntävalta on yleensä heillä ja jos joku elementti täytyy heidän mielestään muuttaa, se myös muutetaan.

Tuotantoraamatun ei siis välttämättä esitellä sen konkreettisessa muodossa ohjelman muille tekijöille, sillä ohjaajat ja tuottajat ovat tietoisia ohjelman tyylisäännöistä ja pitävät huolen siitä, että työryhmä toteuttaa ohjelman niiden mukaisesti. Tuotantoraamatulla ei ole käyttötarkoitusta tuotannossa edes silloin, jos ja kun ohjelman tekijät vaihtuvat. Uusilta työntekijöiltä, kuten esimerkiksi kuvaajilta ja leikkaajilta kysytään haastattelutilanteessa ainoastaan, onko haastateltava katsonut ohjelmaa aiemmin ja onko sen tyyli

hänelle tuttu. Tällä ilmeisesti kuitataan usein tuotantoraamatun läpikäymisen tarve uuden tuotantokauden alkaessa.

Huomautan, että tuotantoraamatun merkitys sekä formaatin toteuttamisen valvonta ja menettelytavat vaihtelevat ehdottomasti eri tuotannoissa, joten tutkimuksen tulos ei päde kaikkien televisiotuotantoyhtiöiden käytäntöihin. Epäilen kuitenkin vahvasti, että samankaltaiset toimintamallit pätevät muissakin tuotantoyhtiöissä, mutta nämä epäilyt ovat vain omaa spekulatiotani. Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että tuotantoraamattu rajoittaa leikkaajan työtä siinä määrin, että leikkaajalla on pysyttävä mahdollisimman paljon alkuperäisen formaatin tyyliässä, ellei ohjaaja tai tuottaja ohjeista leikkaajaa toimimaan toisin.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Andrejevic, M. 2004. Reality TV: The Work of Being Watched. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc

Essany, M. 2008. Reality Check - The Business and Art of Producing Reality TV. Burlington & Oxford: Focal Press

Hautakangas, M. 2007. Vertaismelodraamaa taviksista taviksille: Katsaus suomalaisen todellisuustelevisiohistoriaan. Teoksessa J. Wiio, Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 384 – 402.

Hietala, V. 1996. Ruudun hurma. Johdatus tv-kulttuuriin. Jyväskylä: YLEopetuspalvelut

Hill, A. 2005. Reality TV – Audiences and popular factual television. London & New York: Routledge

Huff, R.M., 2006. Reality television. Westport: Praeger Publishers

Juntunen, M. 1997. Elävän kuvan sanasto. Elokuva-, televisio ja videoalan keskeiset termit ja käsitteet. Helsinki: Oy Edita Ab

Moran, A., & Malbon, J., 2006. Understanding the Global TV Format. Bristol & Portland: Intellect Books

Nikkinen, A., & Vacklin, A., 2012. Television runousoppia. Toisenlainen katse tv-ohjelmiin. Helsinki: Like Kustannus Oy

Verkkolähteet

24Kitchen. 2014. Luettu 28.2.2014. <http://www.24kitchen.fi/>

Canon. 2014. Luettu 24.3.2014. <http://www.canon.fi/>

Duudsonit. 1.4.2011. Luettu 21.2.2014. <http://duudsonit.com/>

Finnkino. 2014. Luettu 21.2.2014. <http://www.finnkino.fi/>

IMDb = Internet Movie Database. 2014. Luettu 18.11.2013. <http://www.imdb.com/>

Iltalehti.fi. Tuottaja vastaa: Onko Julkkis Big Brother floppi vai kultakaivos? Tuottaja Tomi Suomelan haastattelu. 26.9.2013. Luettu 16.3.2014. http://www.iltalehti.fi/bigbrother/2013092617538705_bb.shtml

JIMTV. 2014. Luettu 23.3.2014. <http://www.jimtv.fi/ohjelmat/pomo-piilossa>

Mediatonic. 2014. Luettu 24.3.2014. <http://mediatonic.fi/tv-formaatit-suomessa>

MTV = Music Television. 2014. Luettu 28.2.2014. <http://www.mtv.com/shows/>

MTV = MTV3. 2014. Luettu 16.3.2014. <http://www.mtv.fi/ohjelmat>

Nelonen. 2014. Luettu 24.3.2014. <http://www.nelonen.fi/ohjelmat/>

One Direction Music. 2014. Luettu 16.3.2014.
<http://www.onedirectionmusic.com/gb/home/>

TAMK = Tampereen ammattikorkeakoulu. 30.1.2014. Luettu 27.3.2014.
<http://www.tamk.fi/>

Telkku. 2014. Luettu 29.11.2013. <http://www.telkku.com/>

YLE, Elävä arkisto. 2014. Luettu 3.4.2014. <http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/>

Haastattelut

Leikkaaja A. 2014. Leikkaajan työnkuva formaattiraamatullisessa tosi-tv:ssä. Puhelinhaastattelu. 6.3.2014.

Leikkaaja B. 2014. Leikkaajan työnkuva formaattiraamatullisessa tosi-tv:ssä. Puhelinhaastattelu. 10.3.2014.

Kuvalähteet

KUVA 1: Taulukko tositelevisio-genren pää- ja alalajeista. 4.3.2014.

KUVA 2: Taulukko kilpailupohjaisen tositelevision alalajeista. 4.3.2014.

KUVA 3: JIMTV. Ruutukaappaus ohjelmatarjonnasta. 5.2.2014.

KUVA 4: Google kuvahaku. Huippumalli haussa grafiikka. 6.4.2014.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Miten päädyit leikkaamaan tosi-tv:tä?
2. Miten itse määrittelisit tosi-tv:n?
3. Mitä mieltä olet väitteestä, että tosi-tv olisi täysin käsikirjoittamatonta viihdettä?
4. Miten draaman ja tosi-tv:n leikkaus eroaa toisistaan?
5. Kerro omista työskentelytavoistasi leikkaajana.
6. Mikä on tuotantoraamattu ja miten se vaikuttaa leikkaajan työhön?
7. Miten tuotantoraamatun ja käsikirjoituksen suhde ilmenee leikkauksessa?
8. Eroaako ulkomaisen formaatin leikkaaminen alkuperäisen (suomalaisen) formaatin leikkaamisesta?
9. Millaisena näet tosi-tv:n tulevaisuuden?